

Микоња В. Кнежевић*
Универзитет у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици
Филозофски факултет
Студијски програм за филозофију

Оригинални научни рад
УДК 091=163.1“13/14“
Примљен: 31. 3. 2020.

ПАЛАМИНО „ИЗЛОЖЕЊЕ НАОПАКОГ МНОШТВА ВАРЛААМОВИХ И АКИНДИНОВИХ ЗЛОЧЕСТИ“. СРПСКОСЛОВЕНСКИ ПРЕПИС ИЗ ЗБОРНИКА 41 МАНАСТИРА СВЕТЕ ТРОЈИЦЕ КОД ПЉЕВАЉА

Спис под називом *Изложење наопаког мноштва Варлаамових и Акиндинових злочести* састављен је око 1344. године. Настао у жеку расправе коју је Григорије Палама водио са својим бившим учеником, Григоријем Акиндином, он доноси попис „јереси“ у које су, по Паламином мишљењу, упали његови опоненти. Заједно са неким другим Паламиним трактатима и овај спис је преведен на српскословенски језик, по свој прилици у посљедњем кварталу 14. вијека.

У тексту који слиједи доносим српскословенски превод *Изложења*, заједно са грчким изворником и преводом на савремени српски језик. За основни текст узет је пети, до сада непознати препис, који сам пронашао у Зборнику 41 рукописне библиотеке Манастира Свете Тројице код Пљеваља. Поред описа Зборника, у уводним напоменама дати су и основни подаци о спису, као и кратак осврт на његову богословску садржину.

Кључне ријечи: Зборник 41, Григорије Палама, српскословенски превод, божанско суштаство, божанске енергије

Зборник 41¹ рукописне библиотеке Манастира Свете Тројице код Пљеваља до сада није био предмет научног истраживања, изузму ли се узредни осврти на његов обим, полемичку структуру и хронологију

* mikonjaknezevic@gmail.com

¹ Изражавам захвалност проф. др Томиславу Јовановићу и др Милеси Стефановић Бановић, који су прокоментарисали радну верзију овог текста; др Владану Тријићу и мр Љиљани Пузовић из Археографског одељења Народне библиотеке Србије, који су ми уступили два преписа *Изложења*; те братствима манастира Хиландара и манастира Свете Тројице код Пљеваља, који су ме опскрбили снимцима преписа из својих рукописних библиотека.

(LAZIĆ 1999: 178). Настао крајем 14. или у првој деценији 15. вијека (MOŠIN 1958: 253; STANKOVIĆ 2003: 15), протеже се на укупно 362 листа, а насловљен је као Главѣзны здаѣ прѣлѣжнше се ѿ чѣсти нѣкыѣ малыѣ ѣлкыѣ латѣны ѣзлагають ѣсплѣнь соуше хѣлы. ѣ всакыѣ ѣресы ѣ показоующе ѣхъ непрѣчѣстныхъ блѣтѣн и дѣра, бѣжтвнаго ѣ животвѣрнвѣа дѣа бѣѣа ѣ нѣттоже ѿ бѣжтвѣны велѣнѣн ѣ правослѣвнынѣхъ, вѣдещѣнѣхъ ѿноудѣ. Не знамо када је тачно донесен у манастирску библиотеку, која је у више наврата обогаћивана књигама из других манастира (PETKOVIĆ 2008: 105–106), али из које су књиге исто тако изношене (RADOJIĆIĆ 1949: 220–221; DURKOVIĆ-JAKŠIĆ 1957: 228). Из најранијих пописа манастирске рукописне збирке (KOSANOVIĆ 1871: 165–172) није јасно да ли се, у тренутку док су они настајали, Зборник 41 већ налазио у манастиру (VUKIĆEVIĆ 1901)², али из једног инвентара, сачињеног новембра 1894. године, сазнајемо да је зборник тада био у манастирској књижници (DURKOVIĆ-JAKŠIĆ 1957: 232). Како год да било, ова се важна колекција по својој структури понајприје може убројити у зборнике „непостојаног састава“,³ будући да њени текстови, осим различитих питања која су обиљежила спор православних са „Латинима“, обрађују и неке егзегетске и теме из подвижничког живота. Структура Зборника 41 карактеристична је за антилатинске зборнике који су крајем 14. и током 15. вијека били посебно популарни у српским земљама (ŽUNJIĆ 2013: 566). Његов највећи дио запрема расправа о исхођењу Светог Духа (1r–220r), у оквиру које су, осим опширне

² Хаѣи Сава Косановић, потоњи митрополит дабробосански, је у манастиру био 1870. године, гдје је провео „неколико дана“, прегледавши цркву „и све србуље ту налазеће се писане“ (1871: 163). Његов попис, рађен по принципу „како му је која на руку [до] долазила“, обухвата 93 књиге, а под бројем 51 наведен је извјесни „Зборник“ – но без било каквог описа тог рукописа. Мил. М. Вукићевић је у манастиру био 1900. године, гдје је провео 7–8 дана. Он наводи да се „у манастирској књижници, која је доста добро уређена, налази повећи број старих Србуља“ те да их има „до стотине“ (1901: 289). Међутим, у свом прилогу Вукићевић је описао само њих 63 (укључујући и неке штампане књиге), будући да се „као историчар више занимао за записе него за саму садржину рукописа“ (RADOJIĆIĆ 1949: 221). На његовом попису Зборника 41 такође нема, иако та књига садржи један запис који би Вукићевићу, као историчару, сигурно привукао пажњу. Коначно, Ђорђе Радојичић (1949: 220) је у манастиру Свете Тројице 1949. године провео 20 дана, прегледавши „113 рукописа“, али се ни он не осврће на колекцију која нас овдје занима. (Занимљиво, Радојичић помиње да се у том тренутку у манастирској библиотеци не налази *Хришћанска топографија* Козме Индикоплова са *Шестодневом* Јована Егзарха, књиге које су данас (опет) дио манастирске библиотеке) Коначно, Мошин (1958: 253) пописује Зборник 41, али ни код њега не можемо наћи информацију када је та књига постала дио манастирске библиотеке. За разрешење тог питања од помоћи би могло бити дешифровање идентитета извјесног „ђакона Јанићија“, аутора записа из 1706. године, који се налази на крају Зборника.

³ Средњовјековни зборници могу се класификовати на зборнике а) постојаног, б) релативно постојаног, и в) непостојаног састава (IVANOVA 1985: 173–182; LAZIĆ 1999: 168–169, 178).

антологије светописамских перикопа и отачких свједочанстава о том питању, заступљени и краћи изводи из Калиста (34r–40v), шири преноси из Нила Кавасиле, наследника Григорија Паламе на катедри у Солуну, као и други ексцерпти полемичког карактера. Напоредо са наведеним одјељцима из списа источних отаца (Атанасија Александријског, Василија Великог, Григорија Богослова, Григорија Ниског, Јована Златоустог, Максима Исповједника, Јована Дамаскина и других), ту су дате и опсежне парафразе и изводи из дјела Томе Аквинског (151r–204r), са чијим се теолошким постулатима нашироко полемисше. Но, осим „битијног“ исхођења Светог Духа „једино од Оца“ (ἰάκο сьвѡрн всѣ рѣше ђ дхѣ ѡсхожденн, ἰάко ѣ по бытїю ѿ ѡца ѣдногѡ), затим, за православне важног разликовања ипостаси и енергије, односно личности и благодатног дејства Светог Духа (ἰάко ѡно сьстав· ѡ ѡно сїла ѡ дѣнство, дхѣ наріцаемь), те критике *filioque* и латинског увођења „дијархије“ (двоєначѣлїа) у Богу, у зборнику се разматрају и друга кључна питања из спора Истока и Запада, а којима су поједини од трактата изравно и у цјелости посвећени. Таква је расправа Варлаама Калабријског о примату папе (Καλαβρυκαίου Βαρλαάμου· ὁ κατ'ἐστὲς παπῆς [220v–236v]),⁴ као и низ списа посвећених употреби бесквасног хљеба, у које спадају: трактат Никите Пафлагона о Тајној вечери (Никίτης φιλόσοφα Παφλαγόνα· ἰάκο въ третн на десетн днѣ лоуни· прѣдѣднѣмь днѣмь законныѣ пѣсхы, гнѣа бысть вечерѣа· ѡ не ѡгньца тогдѣ сь оученныѣ ѡда хс [237r–251v]);⁵ затим, слово антиохијског патријарха Јована (сѣвншааго патрїарха антїωχїнскааго ѡάнна· ὁ ѡпрѣсныцѣхъ сѣѡ къ андрїанополїтоу [251v–274v]); посланица патријарха Петра III Антиохијског (посланїе петра патрїарха бжїа града велїкыѣ антїωχїе· къ латїномь ὁ ѡпрѣсныцѣ слѡво [274v–288r]); као и посланица Никите Ститата о бесквасном хљебу и посту у суботу (Никίτης презβїтера ѡ ѡноба, ѡбнѣлн стоудїнскыѣ· наріцаемаго стн-фата· посланїе къ рїмланомь ὁ ѡ прѣсныкоу· ѡ постѣ соукотнѣмь· ѡ брацѣхъ сѣеннїчскыныхъ [288v–304v]).⁶ Противлатинска дионица зборника наставља се пописом „латинских грешака“ (τῶν Ῥωμαϊκῶν σφαλμάτων), односно ексцерптима из писма цариградског патријарха Михаила Керуларїа (μιχαηλᾶ ἀρχιεπίσκοπα констанτїна града· ѣнка латїне, прѣзъ прѣданїе твѡреть црковноу· ѡх же радн ѡмамы ѡх неприѡбшнѣхъ [304v–307r]),⁷ те посланицом коју је истом Михаилу упутио Петар III

⁴ Πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Νικόλαον. Περί τῆς τοῦ πάπα ἀρχῆς (KOLBABA 1995).

⁵ Ὅτι τρεῖσκαδεκάτῃ τῆς σελήνης πρὸς μᾶς τοῦ νομικοῦ πάσχα τὸ μυστικὸν τοῦ κυρίου γέγονε δεῖπνον· καὶ ὡς οὐ τὸν ἄμνον τότε μετὰ τῶν μαθητῶν ἔφαγεν ὁ Χριστός (VALTER 1899: 209–222). Овај текст је задуго приписиван Јовану Филопону (в. PASHALIDES 1999: 223–228).

⁶ У шизми двију Цркава Петар III Антиохијски имао је неку врсту посредничке улоге (в. PUZOVIC, NIKOLIC 2014).

⁷ Νικήτα μονάζοντος καὶ πρεσβυτέρου Μονῆς τῶν Στουδίου τοῦ Στηθάτου πρὸς Ῥωμαίους περὶ ἀζύμων καὶ σαββάτων νηστείας καὶ τοῦ γάμου τῶν Ἱερῶν (DEMETRAKOPULOS 1866: 18–36; ANTON 1924–1930: 322–342).

Антиохијски (πέτρα πατριάρχου великыиє ἀντιόχου· послάνιє ὁ σίχη ἢ ὁ ἴνυχη πν-санѣн, к мнχαίλου констанτїна града πατριάρχου [307г–319г]).⁸ Полемички дио зборника окончава се исјечком о Светом Духу Фотија Цариградског (κλ ρήμιανωμь, ὁ στόμь δ̄χοу, вь кратцѣ [319г–320г]), те краћом партитуром о бесквасном хљебу (ὁ ὠπρѣсныцѣхъ [320г–321в]).⁹ У последњем пак дијелу колекције, поред слова о духовном закону Марка Подвижника (ἀββὶ μάρκα, ὁ ζάκοντ̄ δ̄χοβνωμь. π̄ρвоиє ἐγὼ σλόβο [332г–349г]) и извода из његовог списка о онима који мисле да се оправдају дјелима (ὁ γρ̄δεισ̄ιη̄х се ὡ̄ δ̄ε̄λ̄а̄ правды [351в–355в]),¹⁰ те фрагмента из *Гумачења Пјесме над пјесмама* Иполита Римског (ὡ̄ слова ἴже ὁ п̄с̄ни п̄с̄нех̄ ӣп̄полито̄во [358гв]), налази се и (до скоро непознати) препис два краћа списка Григорија Паламе: то су *Посланица Ани Палеологини* (328в–331г)¹¹ и *Изложење наопаког мноштва Варлаамових и Акиндинових злочести* (322г–328в). Како је Паламина обрада питања исхођења Светог Духа већ била предмет пажње српских средњовјековних преводилаца (KAKRIDIS, TASEVA 2014), пренос ова два трактата – заједно са преводом његових *О божанском јединству и разликовању* и *Исповиједања вјере* (JEVTIĆ 2013: 509–523) – донио је српској читалачкој публици кратак преглед литерарне продукције потоњег солунског архиепископа из „друге фазе“ исихастичког спора.¹² С друге пак стране, Паламина анализа питања *filioque*, дата у *Аподиктичким словима о исхођењу Светог Духа* и у *Противнатписима*,¹³ сада је употпуњена темељним увидима на исту тему из пера других аутора – у

⁸ Упор. Μιχαήλ τοῦ ἀγιώτατου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμένηκοῦ πατριάρχου τοῦ Κηρουλαρίου πρὸς Πέτρον τὸν ἀγιώτατον πατριάρχην Θεουπόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας, *Patrologia Graeca* 120, 781B–796A: 789–794. – Српскословенски превод рађен је по предлошку посланице анонимног аутора, која је заснована на Керулариевом тексту. Упућујем на грчки текст првих 17 поглавља (Τὰ παρὰ τῶν Φράγγων παρὰ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν (καὶ) παρὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν συνήθειαν δοξαζόμενα καὶ τελούμενα, δι’ ἃ καὶ ἔχομεν πρὸς αὐτοὺς ἀκοινωνήτος, εἰσὶ ταῦτα) од укупно 27, колико их има у словенском тексту (PAVLOV 1878: 151–157: 151–153/4; в. DARUZE 1963).

⁹ Πέτρου Θεουπόλεως καὶ π̄ασης ἀνατολῆς πατριάρχου λόγος, καθ’ ὃν καιρὸν εἰσῆλθεν ὁ Ἴταλὸς Ἀργυρὸς ἐλέγξων τὰ ἡμετέρα (VIL 1861: 189–204).

¹⁰ Присуство текстова о употреби бесквасног хљеба у Зборнику 41 је сразмјерно велико, али оно постаје разумљивије узме ли се у обзир да „за већину византијских црквених првака 11. и 12. вијека начелна тачка неслагања са Латинима није била примат папе или чак *filioque*, већ прије употреба бесквасног хљеба у евхаристији“ (ERIKSON 1970: 156).

¹¹ Τοῦ ὀσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Μάρκου τοῦ Ἀσκητοῦ, Περί νόμου πνευματικοῦ. Κεφάλαια σ’ | Τοῦ αὐτοῦ Περί τῶν οἰομένων ἐξ ἔργων δικαιοῦσθαι. Κεφάλαια ρκς’ (PHILOKALIA 1782: 91–100; 100–113).

¹² Упућујем на скорашње издање овог списка, пропраћено обимном студијом и преводом на савремени српски (KNEŽEVIĆ, STOJANOVIĆ 2019: 197–231)

¹³ Григорије Палама је имао широку рецепцију у средњовјековној Србији (в. RADUNOVIĆ 1998; RANKOVIĆ 2013; и најподробније SKARPA 2012).

првом реду, Нила Кавасиле. Сва је прилика да је превођење Паламиних и Кавасилиних антилатинских списа било дио заједничког преводилачког пројекта (SKARPA 2014: 257–258), о чему свједочи и чињеница што се њихови текстови и имена често јављају заједно (μνбжа кже йныхъ, ѿ бѣносныхъ архієпѣъ солоунскихыхъ грнѣѡрїа, новаго златослѡва, и чюднааго нїла [2r]). Како Нил Кавасила у свом дјелу полемисхе са теолошким постулатима Томе Аквинског, назначајнијег мислиоца западне схоластике, српска се култура овим путем могла упознати са кључним достигнућима теолошког – и философског – умовања на оба пола хришћанске икумене.¹⁴ Из тог, али и из многих других разлога, Зборник 41 и њему слични антилатински зборници код Срба¹⁵ заслужују подробно истраживање, које би имало обухватити њихов детаљан опис, филолошку анализу, испитивање квалитета превода, те дешифровање ауторства и предлогака свих текстова који су заступљени у њима.

Синтетички спис под називом *Изложење наопаког мноштва Варлаамових и Акиндинових злочести* настао је око 1344. године (SINKEVIĆ 2002: 142).¹⁶ У жеку расправе са Григоријем Акиндином, а по свему судећи након састављања првог од својих седам *Антиритика* (DUNAEV 2009: 16), Палама је у језгровитом облику пописао „јереси“ у које су упали његови опоненти. Полемички контекст, Паламин психолошки склоп, као и тренд беспштедне дифамације противника, који је био уобичајен унутар византијске интелектуалне арене, допринијели су да тај попис буде прилично дуг: у укупно четрдесет (од првобитно побројаних „преко педесет“) „злочести“ упали су, ако је вјеровати Палами, они који су се успротивили његовом виђењу хришћанске вјере (HRESTU 1970: 49–71). У те „злочести“ убрајају се а) „двобоштво“ (διθεϊσm), како су најприје Варлаам и Акиндин означили Паламино разликовање суштства и енергија у Богу; б) различити видови *reductio ad absurdum*, у које се неминовно упада уколико се не прихвати то разликовање или пак уколико се прихвати *створени* карактер божанских енергија; в) (алегоријско) поимање енергије као пролазног, акциденталног својства божанског суштства, или пак њено схватање као самобитног ентитета; г) схватање по којем се

¹⁴ Паламини *Противнаишиси*, уперени против унионистичког патријарха Јована Века, заступљени су у више српских (и руских) зборника (в. SKARPA 2012: 92, 94, 97, 114, 117, 118, 122, 164).

¹⁵ Ово утолико прије што је српска средњовјековна култура изгледа била упућенија у дјело Нила Кавасиле него што је то данас. Ова водећа личност ромејске интелектуалне сцене 14. вијека, у чијем је дјелу дошло до својеврсног сусрета Истока и Запада, једва да је била предмет научне пажње код нас (в. ЈЕВТИЋ 1994).

¹⁶ У њих свакако ваља убројити Рс 474 из Хиландара или пак чувени *Зборник Владислава Грамаишца* (ХАЗУ III а 47), у којима се једнако јавља превод антилатинских списа Нила Кавасиле (ŽUNJIĆ 2013: 566–567). Многи текстови садржани у Зборнику 41 присутни су већ у ХИЛ 474, који је настао у посљедњем кварталу 14. вијека.

учествовање у Богу одвија преко божанског суштва, а не преко благодатног дара, односно енергије Светог Духа; д) поистовјеђивање божанске енергије са ипостасима Сина и Светог Духа, и тако даље. Сам спис има форму својеврсног „исповиједања вјере“, о чему, осим његовог сажетог карактера, свједочи и чињеница што свака од његових тачака започиње карактеристичним „одбацујемо“ (ἀποβαλλόμεθα).¹⁷ То би могло сугерисати да је он изворно био намијењен некоме из редова црквених или свјетовних власти, које је Палама – претпостављамо – хтио убједити у правовјерност свог, а хетеродоксност Акиндиновог (и Варлаамовог) учења. Изложен у 40 тачака, спис се не одликује оригиналношћу, а логичка страна и извођење аргументације, поглавито усљед жанра за који се аутор определио, у њему скоро сасвим изостају.¹⁸

Паламино *Изложење* први пут је објављено у чувеном тому Доситеја Јерусалимског 1698. године (TOMOS AGAPES 1698: 13–17). На српскословенски језик преведено је најкасније у посљедњем кварталу 14. вијека, а тај превод сачуван је у пет преписа. Неки од њих су старији од најстаријег грчког преписа, који је узет за основу критичког издања *Изложења* и који потиче из 15. вијека (HREŠTU 1966: 564, 579–586). То је случај са хиландарским текстом (474, 338r–340v = ХИЛ), који је настао „у последњој четвртини XIV века“ (1380–1390); затим, са преписом из Универзитетске библиотеке (28, 319r–321v = УБ), који је настао „крајем XIV века“, највјероватније 1395–1400 (CERNIĆ 1981: 353), а вјероватно и са рукописом из Манастира Свете Тројице (41, 322r–328v = МСТ), који је настао 1400–1410. Рукопис из Народне библиотеке Србије (43, 415r–415v = НБС), у којем је сачувано тек пет параграфа *Изложења* (36–41), потиче из 1540, док је онај из Југославенске (сада Хрватске) академије знаности и умјетности (III а 47, 704r–706r = ХАЗУ) настао 1469. године (DANIĆIĆ 1869; MOŠIN 1955: I, 61, 66).

У наставку дајем српскословенски превод паралелно са грчким текстом и преводом на савремени српски језик. Српскословенски превод дат је без рјешавања скраћеница, а за основни текст је узет – до сада непознати – препис из Зборника 41 Манастира Свете Тројице код Пљеваља. У напоменама су дата *varia lectiones* из осталих преписа, и то редосљедом диктованим хронолошким критеријумом: ХИЛ, УБ, ХАЗУ, НБС. Као што је то случај и са грчким

¹⁷ Погрешно се руководећи једним мјестом из Паламине *Посланице Гавру*, у којој „бранитељ исихаста“ каже како је у једном од својих списа показао „да Акиндин запада у више од педесет лукавих јереси, тиме што не прави никакву разлику између божанског суштва и енергија“ (HREŠTU 1966: 359.19–24), приређивач *Изложења* је у првом (но не и у потоњем) издању тог текста закључио да је спис о којем је ријеч настао крајем 1342. године (будући да је *Посланица Гавру* написана децембра исте године). Међутим, како се Паламина референца *заправо* односи на његов први *Антииријџик ѱροτις* Акиндина 7, 15–46 (HREŠTU 1970: 49–71), испада да су *Изложења* написана нешто касније, по свој прилици крајем 1343. или почетком 1344. године, као својеврсни „кредални“ резиме Паламине полемике са Акиндином.

¹⁸ Није, отуда, случајно што се Паламино *Изложење* у рукописној традицији често јавља заједно са његовим *Исповиједањем вјере*.

сачуваним рукописима, тих „разнотенија“ је у српскословенским преписима мало, а одступања српскословенског превода од грчког текста скоро да и нема. За разлику од неких других његових списа, овај Паламин текст очигледно није ретуширан. Треба напоменути и да у критичком издању *Изложење* има 40 глава, док је у рукописној традицији њих 41, будући да је у свим сачуваним рукописима први параграф из критичког издања подијељен на двије главе.

<p>Ἐκθεσις τῆς τῶν Βαρλαάμ καὶ Ἀκινδύνου δυσσεβημάτων ἀλλοκότου πλήθους</p>	<p><322> ἡζλοζένιε варлаάμoвѣхъ, ἢ ἀκίνδιновѣхъ¹⁹ злочѣстѣн неподобныхъ ἢ ѡврѣженныхъ, мнѡзѣства</p>
<p>Αποβαλλόμεθα τὴν ἀσεβεστάτην καὶ ἀλλόκοτον πληθὸν τῶν τοῦ Βαρλαάμ καὶ Ἀκινδύνου κακοδόξων <u>δογμάτων</u>, ὡς ἂν δὲ καὶ κατὰ μέρος ἕκαστον τούτων ποιήσωμεν ἀπόβλητον.</p> <p>1. Αποβαλλόμεθα τοὺς κατὰ τὸν Βαρλαάμ καὶ τὸν Ἀκινδύνον λέγοντας δύο τοῦ θεοῦ θεότητας, κτιστὴν καὶ ἄκτιστον, ἢ πολλὰς ὄλως, καὶ οὕτως ὑπερκειμένους τε καὶ ὑφειμένους· ἀλλὰ καὶ εἰ τίς αὐθιποστάτους, ἀκτίστους, ἀνίσους καὶ ἀνομοίους ἀλλήλαις κατὰ φύσιν λέγει θεότητας.</p> <p>2. Αποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας κτίσμα καθ’ οἰονδήτινα τρόπον τὸ λάμψαν ἀπὸ τοῦ σωτήρος ἐν τῷ Θαβωρίῳ καὶ τοῖς συναναβᾶσι τούτῳ μαθηταῖς ἐωραμένον ἀπορρήτως φῶς.</p> <p>3. Αποβαλλόμεθα τοὺς μὴ λέγοντας τοῦτο καὶ δοξάζοντας θεῖαν καὶ ἄκτιστον ἔλλαμψιν καὶ χάριν καὶ ἐνέργειαν, ἀλλ’ αὐτὴν εἶναι τὴν ὑπὲρ πᾶσαν ἐκφανσιν οὐσίαν τοῦ θεοῦ καὶ κατηγοροῦντας τὼν μετὰ τῆς ὑπὲρ πᾶσαν ἐκφανσιν οὐσίας καὶ τὴν ἀπ’ ἐκείνης ἐπὶ τοὺς ἀξίους ταύτην ἔλλαμψιν ἄκτιστον φρονούντων ὡς δύο λεγόντων ἐντεῦθεν θεότητας, ὑπερκειμένην καὶ ὑφειμένην, ἀγνοοῦντας ὅτι ἐπὶ τῶν ἀκτίστων ἐνεργειῶν καὶ τῆς οὐσίας ἢ τοιαύτη διάκρισις καὶ ἡ κατ’ αὐτὴν ὑπέρθεσις τὸ μίαν εἶναι θεότητα οὐκ ἐμποδίζει, μάλλον μὲν οὖν καὶ μάλιστα συντείνει, ὡς χωρὶς αὐτῆς μὴ δύνασθαι συνάγεσθαι εἰς μίαν θεότητα τὰ διακεκριμένα εὐσεβῶς.</p> <p>4. Αποβαλλόμεθα τοὺς πᾶν τὸν διαφέρον ὀπωσδήποτε τῆς τοῦ θεοῦ οὐσίας κτίσμα λέγοντας, ὡς τὸ παντοδύναμον τοῦ θεοῦ εἰς κτίσμα κατασπῶντας καὶ οὕτω</p>	<p>Ἐмѣтаемъ нечѣстное ἢ мрѣское мнѡзѣство, варлаάμoвѣхъ ἢ ἀκίνδιновѣхъ²⁰ злослāкныхъ <u>вѣдѣнн</u>. ἵαко же да ἢ почестн коѣждо ѡ снѣхъ сътворимъ ѡврѣженно.</p> <p>А Ἐмѣтаемъ ἢже по варлаамѣ ἢ ἀκίνдинѣ глѡущихъ, двѣ бж҃ин вѣхствѣхъ· създāнно ἢ несъздāнно· ἢли мнoгoгa ѡнoуѣ²¹. ἢ снѣе прѣвѣше лежеца же ἢ понижена.</p> <p>Б ἢ ἢше ктo самoсѣстāвна несъздāнна нерāвна ἢ неподoбнаa дрoугѣ дрoугoу по ѣствствѣ глѣтъ бж҃тва.</p> <p>Г Ἐмѣтаемъ глѡущихъ· здāннѣ по кoмeнaнoу ѡбразoу, вѣславн ѡ спca на факoрѣ.</p> <p>ἢ съвѣзъшѣшнмъ съ нмѣм о҃чтeннoмъ, кнѣнѣхъ бѣкѣ нензрeчeннѣ скѣтъ. <322v></p> <p>Д Ἐмѣтаемъ неглѡущихъ съ ἢ неслāкeшнхъ. бж҃твoнѣ ἢ несъздāнно снāннѣ, ἢ бл҃гѣ ἢ дж҃ствo· нѣ самoе тo бж҃тн ἢже пāчe вcāкoгo ἢзъвѣклѣннā со҃щствo бж҃тe· ἢ o҃глoушнхъ ἢ же съ ἢ же пāчe вcāкoгo ἢзъвѣклѣннā со҃щствa. ἢ ἣже ѡ oнoгo на дoстoнннѣ снѣ снāннѣ несъздāнно мoудрѣствзюшнхъ· ἵако двѣ глѡущихъ ѡ со҃доу бж҃твѣ. прѣвѣше лежеце, ἢ поннженноe· не вѣдeшнхъ ἵако o несъздāнннхъ дж҃ствoхъ ἢ сщствѣхъ. тaкoкoнe рaсoуждѣннѣ ἢ ἣже поннѣмъ прѣлoженнѣ,²² ἣже ѣдāно бж҃тн бж҃тo нeпрѣпнāннѣ. пачe же o҃гo ἢ зчлo съслāгeтъ· ἵако крoмѣ ѣдo нeмoшн съвнратн се въ ѣдāно бж҃тo, рaзoуждѣннаa бл҃гoчѣстннѣ.</p> <p>Е Ἐмѣтаемъ ἢже кѣ рaзчнствoушeнe кāкoлoбo бж҃тlгo со҃щствa тκāрѣ глѡущихъ· ἵако же в’снāнонe бж҃тe, въ тκāрѣ ннстрѣзю<323>шнхъ· ἢ тāкo</p>

¹⁹ УБ акнндннатовѣхъ | ХАЗУ ἢ ἱἀκίνδιновѣхъ

²⁰ ХАЗУ ἢ ἱἀκίνδιновѣхъ

²¹ УБ мнoгa ѡнoуѣ

²² ХАЗУ ἢ

κτίσμα τὸν θεὸν ποιῶντας καὶ κτιστὴν εἶναι φρονῶντας τὴν θεῖαν πρόνοιαν καὶ τὴν θεῖαν θέλησιν καὶ τὴν θεῖαν πρόγνωσιν, αὐτὴν τε τὴν θεοποιὸν ἔλλαμψιν καὶ τὰ τοιαῦτα.

5. Αποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας ὅτι, ὡς περ ὄφθη ὁ θεὸς τῶν πάλαι τισὶν ἀνθρωπόμορφος καὶ πρεσβύτερος ἢ νέος καὶ οὐκ ἔστι ταῦτα οὐδὲν τοιοῦτον τὸ θεῖον, οὕτω καὶ «φῶς ἡ παραδειχθεῖσα θεότης τοῖς μαθηταῖς» ἐν τῷ ὄρει, ὡς φάσμα μηδαμῆ μηδαμῶς ὄν τὸ φῶς τῆς θεότητος λέγοντας.

6. Αποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας ὅτι τοιοῦτον ὄν τοῦτο τὸ φῶς, κτίσας ἐπὶ τοῦ Θαβωρίου ὄρους [ὁ θεὸς] προσελάβετο, ἵν' ἔχη τοῦτο δι' αἰῶνος εἰς ἀπόλασιν τῶν δικαίων, ὡς τρεῖς φύσεις λέγοντας ἔχειν νῦν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὴν τῆς θεότητος, τὴν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τὴν τοῦ φωτὸς ἐκείνου, ὃ μῆτε τῆς ἀνθρωπότητος ἐστὶ, καὶ κατ' αὐτοὺς οὐδὲ τῆς θεότητος ἐστίν, ἀλλὰ καὶ ὡς δύο θεότητας λέγοντας ἐντεῦθεν ἔχειν τὸν Χριστόν, τὴν μὲν ἀληθινήν, τὴν δὲ κτιστὴν καὶ φασματώδη καὶ ψευδώνυμον καὶ δυσσεβῶς ὄντως ὑπερκειμένην καὶ ὑφεμένην.

7. Αποβαλλόμεθα τοὺς τὸ φῶς τοῦτο καὶ τὴν θεῖαν καὶ θεοποιὸν ἔλλαμψιν καὶ χάριν, μῆτε κτιστὴν μῆτε ἄκτιστον εἶναι λέγοντας, ὡς καὶ τὸ εἶναι ὅλως ταύτην ἀναιροῦντας – τὸ γὰρ μῆτε κτιστὸν μῆτε ἄκτιστον οὐκ ἔστιν ὅλως –, ἀλλὰ καὶ ὡς τὸν θεὸν ἐντεῦθεν ἀνελόντας καὶ ἑαυτοὺς ἀθέους εἶναι παραστήσαντας· τὸ γὰρ τοιαύτην χάριν ἔχον μηδαμῆ οὖσαν μηδαμῶς καὶ αὐτὸ ψευδωνύμως εἶναι λέγεται.

8. Αποβαλλόμεθα τοὺς τὸ φῶς τοῦτο ἀτιμότερον καὶ κατώτερον λέγοντας τῶν ἀγγέλων καὶ αὐτῶν τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, ὡς δῆθεν ὑπὲρ ὅρασιν τούτων ὄντων.

9. Αποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας ψευδῶς εἶναι τοὺς θεοὺς ἡμῶν πατέρας ἐν τοῖς εἰς τὸ φῶς

зданіе бѣ творещіи. ѡ сьзданіи бѣгн
моу дрѣвствоу шїи бѣгнвыи промыслѣ. ѡ
бѣгнвное хотѣніе. ѡ бѣгнвное прокѣднїе.²³
само еже тѣ бготворное сіаніе,
ѡ сіицека.

Ѣ ѡмѣтаемъ глїошїи: іако
іакоже іакн се бѣ ѡ дрекнїи хъ нѣкотѣрымъ
члѣкобразнѣ ѡ старымъ нѣн юнѣ.
ѡ нѣсть сѣ ннжѣ таково бѣгнво.
тако ѡ скѣтъ показѣше ксе²⁴ бѣгнво
хїеннкоу на горѣ.²⁵ іако прикнѣнїе
ннмѣлы, ннмѣлѣ сѣн, скѣтъ
бѣгнва глїошїи хъ.

Ѥ ѡмѣтаемъ глїошїи хъ: іако такоу
сѣн [²⁶] сѣ скѣтъ, сьздавъ на факѣрїи
горѣ [---] прииеть. да імаеть сѣ
къ вѣкн къ наслаждѣніе прѣвѣдннмъ. іако
же трѣ іѣствѣ глїошїи хъ імаѣтн ннн гѣ
нашего іу хѣ: еже бѣгнва:
їеже члѣства. ѡ еже скѣта
ѡнѣго. їеже ннжѣ члѣства їѣст,
ѡ потѣхъ ннжѣ бѣгнва їѣствъ:
нѣ ѡ²⁷ іако же <323> дрѣ бѣгнвѣ глїошїи хъ
ѡ соудѣ імаѣтн хѣ. ѡво оѣко, їстинно. [ѡ
вожѣ], сьзданно ѡ мѣтанно
ѡ лѣжеіменно. ѡ злѣчїстнїкѣ къ їстинноу
прѣвѣше лежече, ѡ поннженно.

Ѧ ѡмѣтаемъ їеже скѣтъ сѣ ѡ
бѣгнвное ѡ бготворное сіаніе ѡ блгтъ. ннжѣ
сьзданно ннжѣ несъзданно бѣгн глїошїи хъ.
іако ѡ бѣгнїе сн ѡноуѣ ѡіемѣшїи хъ.
їеже во ннжѣ сьзданно ннжѣ несъзданно,
нѣ ѡноуѣ. нѣ ѡ іако бѣ
ѡсоудѣ ѡіемшїи хъ, ѡ секе безвѣжннхъ
бѣгн прѣствѣшїи хъ. сіице хъ юбо блгтъ
їмоуше. ннмѣлы соудїе ннмѣлѣ:
ѡ тѣ лѣжеіменнѣ бѣгн глїет се.

Ѧ ѡмѣтаемъ їеже скѣтъ сѣ,
безчїстнїшїи ѡ ннжшїи глїошїи хъ
їггѣ. ѡ самннхъ тѣхъ члѣтскн дшѣ.
іако вѣснѣ пѣче нѣдѣнїа снхъ соудїи хъ.

Г ѡмѣтаемъ глїошїи хъ, лѣгн бгѣ <324>
нѣснннмъ ѡіемѣ нашнмъ, къ пѣснѣе їеже

²³ ХАЗУ пропѣднїе

²⁴ ХИЛ сѣ | УБ sine ксе | ХАЗУ сѣ

²⁵ ХИЛ на гѣ

²⁶ ХАЗУ ѡ

²⁷ ХАЗУ sine ѡ

<p>τῆς τοῦ κυρίου μεταμορφώσεως ὕμνοις, καὶ ἐγκώμια τοὺς ὕμνους τούτους ὀνομάζοντας, ὡς ὑπερβαίνοντας διήθεν τοὺς τῆς ἀληθείας ὄρους καὶ παραινοῦντας μὴ ἐκλαμβάνειν τὰ εἰς τὸ φῶς τοῦτο ῥηθέντα τοῖς ἀγίοις ἐγκώμια, ὡς ἀναγκάζοντα πρεσβεύειν ἡμᾶς δύο θεότηας, ὑπερκειμένην καὶ ὑφειμένην.</p> <p>10. Αποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας αὐτοθεότητα καὶ θεαρχίαν καὶ ἀγαθαρχίαν κτιστὴν καὶ ἄκτιστον, ὡς ὄντας διθεΐτας. Ἐλεῖ δὲ καὶ αὐτὴν τὴν τοῦ θεοῦ θεαρχίαν καὶ ἀγαθαρχίαν λέγουσι κτιστὴν, ἀποβαλλόμεθα τούτους καὶ ὡς ἐντεῦθεν κτίσμα τὸν θεὸν ποιοῦντας καὶ ὄντως ἀθέους ὄντας διθεΐτας.</p> <p>11. Αποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας διὰ τῆς τοῦ θεοῦ πνεύματος δυνάμεως μὴ δύνασθαι ὄραν ἄκτιστόν τι τοὺς ἐν πνεύματι ὄρωντας, ὡς εἰς αὐτὴν τὴν [τοῦ θεοῦ πνεύματος] δύναμιν ὑβρίζοντας.</p> <p>12. Αποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας μὴδ' αὐτὰ τὰ χερουβὶμ καὶ τὰ σεραφὶμ δύνασθαι ὄραν τι ἄκτιστον, ὡς κἀντεῦθεν κτίσμα ποιοῦντας τὸν θεόν· «ὁ γὰρ τοῖς αἰσθητοῖς ἥλιος, τοῦτο τοῖς νοητοῖς θεός», καὶ τοῖς αἰδίοις ἀγγέλοις, δηλονότι τοῖς θεοειδέσιν, αὐτός ἐστι φῶς καὶ οὐκ ἄλλο.</p> <p>13. Αποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας διὰ τὸ ἀπλοῦν εἶναι τὸν θεόν, μὴ τὸ μὲν αὐτοῦ ληπτὸν εἶναι, τὸ δὲ ἄληπτον, ὡς τῷ Εὐνομίῳ συμφωνοῦντας.</p> <p>14. Αποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας μόνην εἶναι ἄκτιστον τὴν οὐσίαν τοῦ θεοῦ, πᾶν δὲ ὅ,τι ἕτερον παρὰ τῶν ἁγίων θεότης ὀνομάζεται κτιστὴν εἶναι θεότητα φρονοῦντας καὶ διθεΐαν κατηγοροῦντας τῶν μὴ μόνον τὴν ὑπερόνυμον παντάλασιν οὐσίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν θεατικὴν τοῦ θεοῦ δύναμιν</p>	<p>ὁ свѣтъ гнѣ прѣображѣнїа. ѡ похвалы пѣснн сѣ ѡмнѣшющїхъ. ꙗко прѣвѣсхѡдешиє васн ѡже ѡстнны прѣдѣлы· ѡ о҃чїщїхъ непнрѣмлатн ѣже ὁ свѣтъ сѣмъ реченныє стѣпнлн похвалы· ꙗко поноуждаюшиє почитатн нѣ двѣ бѣткѣ· прѣвѣшє лѣжєшиє, ѡ поннженноє.</p> <p>ДѢ Ѡмѣтаємъ глѣощїхъ, самобѣтѣ ѡ бѣоначѣлїє ѡ бѣоначѣлїє сѣздѣнно ѡ несѣзданно, ꙗко въ ѡстннѣ двокѣжннкы. понѣже ѡ самѣ тѣ бѣтѣ бѣоначѣлїє ѡ бѣоначѣлїє глѣт здѣнїє²⁸. Ѡмѣтаємъ сѣ. ѡ ꙗко ѡсоудѣ здѣнїє бѣ тѣорѣщїхъ. ѡ кѣ ѡстнннѣоу вєзбѣжнныє соуцє двокѣжннкы.</p> <p>КѢ Ѡмѣтаємъ глѣощїхъ. бѣткнѣоу дѣа сїлоу немѣщн зрѣтн несѣзданно чтѣ, ѡже въ дсѣ зрѣщїхъ. ꙗко въ самѣоу тѣоу [-----³¹] снлоу досаждающїхъ. <324v></p> <p>ГѢ Ѡмѣтаємъ глѣощїхъ· ннже тѣ самїн хєроувїлн ѡ сєрафїлн, мѣогутѣ зрѣтн³² чтѣ несѣзданно. ꙗко ѡ ѡсоудѣ здѣнїє тѣорѣщїѡ бѣ. ѣже бѣ чѣкѣстѣкнннмъ слѣпѣ, сѣ мѣслѣнннмъ бѣ. ѡ прнносѣщнннмъ³³ ѡглѣомъ ꙗкѣ ꙗко бѣвннннмъ, самѣ ѣстѣ свѣтъ, ѡ не ѡнѣ.</p> <p>ДѢ Ѡмѣтаємъ глѣощїхъ. за ѣже прѣста бѣтн бѣ. не ѡво о҃бо тѣоу прннѣто бѣтн. ὄво же непнрнѣто· ꙗко ѣкнѣмїю сѣглѣшающїхъ.</p> <p>ЕѢ Ѡмѣтаємъ [---³⁴]. ѣдннѣ бѣтн несѣзданно соуцѣствѣо бѣтѣ· вє же ѣже чтѣ ѡнѣ ѡ стѣннхъ бѣткѣ ѡмєноуєт сє. сѣздѣнно³⁵ бѣтн бѣткѣ мѣодрѣствѣшющїхъ· ѡ двокѣжѣмъ ὄглѣоущїѡ. ѡже не тѣкѣло пачє ѡмєнноє ѡнѣдѣ соуцѣствѣо, нѣ ѡ внннѣлѣноу бѣтѣоу сїлоу</p>
--	---

²⁸ УБ глѣо сѣздѣннѣ | ХАЗУ глѣо сѣздѣннѣ

²⁹ ХАЗУ sine ѡ

³⁰ ХАЗУ sine ѡ

³¹ ХИЛ | УБ | ХАЗУ дѣа

³² ХИЛ зрѣ

³³ УБ прѣносѣщнннмъ | ХАЗУ прѣносѣщнннмъ

³⁴ ХИЛ | УБ | ХАЗУ глѣощїхъ

³⁵ ХИЛ сѣзданно

καὶ τὴν θεοποιὸν καὶ τὴν ἐποπτικὴν τε καὶ
προνοητικὴν, ὧν θεότης ἡ ἐπωνυμία,
ἄκτιστα φρονοῦντων.

15. Αποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας ἀπὸ τῶν
κτισμάτων τὴν οὐσίαν τοῦ θεοῦ νοεῖσθαι,
ἀλλὰ μὴ τὴν θείαν μόνην ἀγαθότητα καὶ τὴν
σοφίαν καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐνέργειαν,
καὶ ταῦτα ἀμυδρῶς, ὡς
τῷ Εὐνομίῳ συμφωνοῦντας.

16. Αποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας
κτιστὴν τὴν ἀπὸ τῶν κτισμάτων τοῦ θεοῦ
νοουμένην τοῦ θεοῦ δύναμιν καὶ ἐνέργειαν,
ἐπειδήπερ μὴ οὐσία ἐστίν.

17. Αποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας
«τὰ περὶ τὸν θεὸν οὐσιωδῶς θεωρούμενα»
κατὰ τὸν θεῖον Μάξιμον,
«τὴν ἀτρεψίαν, τὴν ἀπειρίαν, τὴν ἀπλότητα,
τὴν ἀγαθότητα, τὴν σοφίαν, τὴν ἀγιότητα καὶ
πάντα τὰ τοιαῦτα» οὐσίας καὶ ὑποστάσεις
πρὸ τῶν ἀγγέλων, ἐν αἰῶνι κτισθείσας καὶ
περὶ τὸν θεὸν θεωρουμένας, ὡς κἀντεῦθεν
καὶ πολλαπλῶς κτίσμα τὸν θεὸν ποιοῦντας.

18. Αποβαλλόμεθα καὶ ὡς λήρους ἠγοούμεθα
τοὺς διθεῖτας καὶ πολυθέους
λέγοντας, εἴ τις λέγει τῆς τοῦ θεοῦ θείας
ἐλλάμψεως καὶ ἐνεργείας μετέχειν
καὶ αὐτοὺς τοὺς ἁγίους ἀγγέλους τε καὶ
ἀνθρώπους, ἀλλ' οὐ τῆς τοῦ θεοῦ οὐσίας.

19. Αποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας ἐκ τοῦ
Χριστοῦ δι' ἐμφυσημάτων τὴν ὑπόστασιν
ἢ τὴν οὐσίαν τοῦ πνεύματος δεδόσθαι τοῖς
ἀποστόλοις καὶ κατηγοροῦντας ἀφρόνως
διθεῖαν τῶν εὐσεβῶς λεγόντων μὴ τὴν
οὐσίαν, ἀλλὰ τὴν ἄκτιστον αὐτοῖς δεδόσθαι
χάριν τοῦ [θείου] πνεύματος, ὡς μετὰ τῆς
ἄλλης δυσσεβείας καὶ λατινόφρονας ὄντας.

20. Αποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας ἐκχεῖσθαι
τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καθ' ὑπόστασιν τε καὶ
οὐσίαν ἐπὶ τοὺς ἀξίους, ἀλλὰ μὴ κατὰ τὴν
θείαν δωρεάν καὶ χάριν καὶ ἐνέργειαν αὐτοῦ,
ὡς μετὰ τῆς ἄλλης δυσσεβείας
καὶ τὰ λατίνων ἐντεῦθεν
φανερῶς φρονοῦντας.

21. Αποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας τὴν ἐπὶ
τοὺς ἁγίους ἐκχεομένην χάριν καὶ ἐνέργειαν

ἢ βγοτκόρνογю. ἢ сьблюдѣтелногю же ἢ
промыслѣтелнѣшю. ἢм же бжткю ѡменованѣе,
несъзданна мюгдрѣствогюшнѣхъ. <325г>
Ѣт Ѡмѣтаемь глѡшнѣхъ. Ѡ
тварен соѡшьство бжѣе разоумѣватн се.
ѡ не бжтвнаа ѣдина блгость. ἢ
прѣмогдрѣсть. ἢ сила. ἢ дѣнство.
ἢ сѣа неѣснѣ, ѣако
ѣкнѡмѣо сьглашаюшнѣхъ.

Ѣт Ѡмѣтаемь глѡшнѣхъ·
сьзданнѣ ѡ тварен бжнѣхъ
разоумѣваемогю бжѣю силю ἢ дѣнство.
Ѡ нен же нѣсть соѡшьство.

нѣт Ѡмѣтаемь глѡшнѣхъ·
ѣже ѡ бжѣ соѡшьствнѣ зрѣмаа
по бжтвномюг мѣзѣмогю. снрѣтъ,
непрѣвращенѣе. безмѣрѣе. прѣототѣ.
блгость. прѣмогдрѣсть. стѡсть. ἢ
кѣа снѣваа. соѡшьства ἢ сьстакы
прѣждѣ агтаѣ въ вѣнѣ сьздаѣшнѣхъ се. ἢ
ѡ бжѣ зрѣмынѣхъ ѣакоже ἢ ѡ соѡдог
ἢ многосогѣвнѣ здѣнѣ³⁶ бѣткѡрѣшнѣхъ.

Ѣт Ѡмѣтаемь. ἢ ѣако вѣды вьмѣнаемь.
ѣже³⁷ двокѡжннкы. ἢ многоѡжннкы,
глѡшнѣхъ. ѡце ктѡ гаеть бжѣа бжтвнаго
сѣанѣа <325v>н дѣнства прнѣшатн се
ἢ самѣмь тѣмь стынѣмь аггѣѡ же ἢ
тлѣомь, ѡ не бжѣаго соѡшьства.

Ѣт Ѡмѣтаемь глѡшнѣхъ. Ѡ
хѣ въ догнѡвенѣемь³⁸ сьстакъ
ἢлѣ соѡшьство дха дѣтн се
ἀπλωμь. ἢ ѡглогюшнѣхъ несъмыслѣнѣ
двокѡжѣемь, ѣже блгѡчѣстнѣ глѡшнѣхъ. не
соѡшьствъ, нѣ несъзданнѡн тѣмь датн се
кѣтн [---] дхѣ. ѣако сь ѣнынѣмь
злѡчѣстѣемь, ἢ латннѡгдрѣннѣхъ соѡшнѣхъ.

кѣт Ѡмѣтаемь глѡшнѣхъ. ἢзанкатн се
дхѣ стын, по сьстакъ же ἢ
соѡшьствогю на достѡннѣе. а не по
бжтвномъ дарог ἢ кѣтн ἢ дѣнствогю ѣго.
ѣако сь ѣнынѣмь злѡчѣстѣемь,
ἢ латннскаа ѡсогдѣ
ѣвъствнѣ мюгдрѣствогюшнѣхъ.

кѣт Ѡмѣтаемь глѡшнѣхъ. ἢже на
стѣнѣ ἢздѣваемогю кѣтѣ ἢ дѣнство

³⁶ ХАЗУ ѣздѣнѣ

³⁷ ХАЗУ ѣже

³⁸ ХАЗУ доѣвеннѣемь

<p>τοῦ πνεύματος κτιστὴν, ὅτι μὴ οὐσία τοῦ πνεύματος ἔστιν.</p> <p>22. Αποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας ἐκχεῖσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐκ ἐπὶ τοὺς ἁγίους μόνον ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῖς ἀσεβεῖς, καὶ οὐκ ἐπὶ τούτους μόνον ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὰ ἄλογα τῶν ζώντων καὶ ἐπὶ τὰ ἀψυχα τῶν ὄντων, καὶ οὐκ ἐπὶ ταῦτα πάλιν μόνον, ἀλλ', ὡς τῆς δαιμονιώδους φρενοβλαβείας, καὶ ἐπ' αὐτὰ τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας.</p> <p>23. Αποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας πᾶσιν ἐγκατοικεῖν ἐξίσου τὸν θεόν, ἐν μόνοις τοῖς ἁγίοις κατοικεῖν τούτων μεμνημένοι.</p> <p>24. Αποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας, ὡσπερ ἐν τῷ Χριστῷ, οὕτω καὶ ἐν ἡμῖν κατοικεῖν τὸν θεόν, ἀλλὰ μὴ ἐνεργεῖα καὶ χάριτι, ὡς ὁμοτίμους τῷ Χριστῷ καὶ ὁμοθέους ἅπαντας ποιούντας.</p> <p>25. Αποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας τὴν θέωσιν τοῦ δεσποτικοῦ προσλήμματος κτιστὴν.</p> <p>26. Αποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας κτίσματα τὰ κατὰ τὴν προφητείαν ἐπαναπεπαιμένα ἐπὶ τὸ δεσποτικὸν πρόσλημμα ἐπὶ τὰ πνεύματα· τὰς γὰρ ἐνεργείας τοῦ πνεύματος, πνεύματα ὁ Ἰσαΐας εἶπε, διὸ καὶ φύσει ταύτας ἔχειν ὡς θεοῦ υἱὸν τὸν κύριον ὁ μακάριος ἔφη Μάξιμος.</p> <p>27. Αποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας τῆς οὐσίας τοῦ θεοῦ μετόχους τοὺς κεκαθαμένους γίνεσθαι, ὡς φανερωῶς τὰ μασσαλιανῶν φρονοῦντας.</p> <p>28. Αποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας οὕτως ὅλω τῷ θεῷ ἐνοῦσθαι, ὡς εἶναι τούτῳ καὶ καθ' ὑπόστασιν καὶ κατ' οὐσίαν καὶ κατ' ἐνεργεῖαν ἠνωμένοις· ὑπερτέρους γὰρ οὗτοι καὶ τῶν ἁγίων πάντων ἀγγελῶν τε καὶ ἀνθρώπων καὶ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ ποιούσιν ἑαυτοὺς οἱ τάλανες μετὰ τοῦ συναλείφειν κἀντεῦθεν τὰς θείας ὑποστάσεις κατὰ Σαβέλλιον.</p> <p>29. Αποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας κτίσμα τὸ λαμβανόμενον τοῖς ἁγίοις ἐκ τοῦ «κατοικοῦντος ἐν τῷ Χριστῷ πληρώματος τῆς θεότητος», ὡς κτίσμα λέγοντας ἐντεῦθεν καὶ τὸ πλήρωμα ἐκεῖνο, ταῦτον δ' εἰπεῖν,</p>	<p>Дѡѡ, сьздѡнно. занѡ нѡ соѡщьство Дѡѡ ѡсть.</p> <p>кѡ ѡмѡтаемь глѡщѡнхѡ. ѡзанкати <326г> се дѡѡ сѡѡн. не на стѡе тѡкмо, нѡ ѡ на неѡбстнвѡе. ѡ не на снхѡ тѡкмо, нѡ ѡ на бесловеснаа жнѡбѡтнаа. ѡ на бездоѡшнаа ѡ соѡщѡнѡ. ѡ не на сѡѡ пакы тѡкмо. не ѡ вѡсѡкнааго оѡмокрѡдѡѡ, ѡ на самѡе тѡе доѡхѡ лоѡкѡкѡсѡ.</p> <p>кѡ ѡмѡтаемь глѡщѡнхѡ. вѡ вѡѡхѡ жѡтѡ порѡвнѡствѡ вѡ. вѡ ѡдѡнѡхѡ сѡѡнхѡ жѡтѡ тоѡ наоѡнѡше се.</p> <p>кѡ ѡмѡтаемь глѡщѡнхѡ. ѡко же вѡ хѡѡ, тако ѡ вѡ нѡсѡ жѡтѡ вѡ. ѡ не дѡнствомѡ ѡ вѡртѡю. ѡко ѡднѡбѡстнѡ хѡѡ. ѡ вѡкоѡпоѡѡжнѡхѡ³⁹ вѡѡ тѡѡрещѡ.</p> <p>кѡ ѡмѡтаемь глѡщѡнхѡ. ѡвѡженѡ клѡнѡго прѡнѡтѡ, сьздѡнно.</p> <p>кѡ ѡмѡтаемь глѡщѡнхѡ. сьздѡнѡ ѡ же по прѡѡствѡго поѡнѡемь на клѡнѡмѡ прѡнѡтѡ сѡѡмѡ дѡѡе. дѡнѡсѡ вѡ дѡѡ, дѡѡ ѡсаѡ рѡ. тѡѡ же ѡ ѡствѡствомѡ сѡѡ нѡѡтѡ ѡко вѡѡ сѡѡ гѡѡ, вѡжѡнѡн рѡе мѡѡѡмѡ.</p> <p>кѡ ѡмѡтаемь глѡщѡнхѡ. соѡщѡства <326в> вѡѡ прѡнѡтѡнѡкы [4] ѡтѡщеннѡмѡ вѡѡкати. ѡко ѡѡвѡствѡнѡ мѡсѡлѡнѡсѡа моѡдрѡствѡгоѡщѡнхѡ.</p> <p>кѡ ѡмѡтаемь глѡщѡнхѡ. сѡѡе вѡсѡмоѡ вѡѡ сьѡднѡнѡтѡ се. ѡко вѡѡтѡ сѡмоѡ ѡ по сьѡсѡвоѡ ѡ по соѡщѡствѡго ѡ по дѡнствѡ сьѡднѡнѡнѡмѡ. прѡѡвѡшьѡнѡ вѡ сѡн ѡ сѡѡнхѡ вѡ сѡѡхѡ, ѡгѡѡ же ѡ чѡѡѡ, ѡ саѡмоѡ хѡ тѡѡрѡтѡ сѡе ѡкѡдѡнѡнѡнѡ по ѡ же сѡѡѡѡкати ѡсоѡдѡ вѡѡтѡкнѡ сьѡсѡѡѡ по сѡкѡѡю.</p> <p>ѡ ѡмѡтаемь глѡщѡнхѡ. тѡѡрѡ прѡнѡемѡе сѡѡнѡн ѡ жѡнѡѡѡѡго вѡ хѡ ѡспѡнѡнѡѡ⁴¹ вѡѡтѡ. ѡко зѡдѡнѡе глѡщѡнхѡ ѡсоѡдѡ ѡ ѡспѡнѡнѡѡ ѡнѡ. тоѡ же же рѡѡнѡ</p>
--	---

³⁹ УБ вѡкоѡпоѡѡжѡнѡнѡ

⁴⁰ ХАЗУ ѡ

⁴¹ УБ ѡспѡнѡнѡѡ

<p>τὴν θεϊαν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐνέργειαν καὶ φύσιν καὶ ἀρειανούς ἐντεῦθεν ὄντας.</p> <p>30. Αποβαλλόμεθα τοὺς τὴν φυσικὴν τάξιν ἐπὶ τοῦ θεοῦ, καθ' ἣν κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον ὁ υἱὸς δευτερεύει τοῦ πατρὸς, ἅτε ἄκτιστον – πῶς γὰρ οὐ; – δοξάζοντας οὐσίαν εἶναι ἐκ τοῦ λέγειν πᾶν ἄκτιστον οὐσίαν, ὡς κἀντεῦθεν ἔστιν ὡς, συμφωνοῦντας τῷ Ἀρείῳ κατ' αὐτοὺς γὰρ οὕτω κατ' οὐσίαν ὁ υἱὸς δευτερεύει τοῦ πατρὸς.</p> <p>31. Αποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας τὴν θέλησιν τοῦ θεοῦ μηδὲν διαφέρειν τῆς οὐσίας τοῦ θεοῦ, ὡς μετὰ τοῦ ἀθέλητον θεὸν εἰσαγεῖν καὶ τὰ κτίσματα θεοῦ ποιοῦντας· ἐπεὶ γὰρ κατὰ θέλησιν θεοῦ γεγόναμεν τε καὶ ἐσμέν, κατὰ φύσιν θεοῦ γεγόναμεν τε καὶ ἐσμέν, εἴπερ μηδὲν διαφέρει τῆς θείας φύσεως ἢ θέλησις.</p> <p>32. Αποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας κτιστὴν τὴν διαφερούσαν τῆς θείας φύσεως θεϊαν θέλησιν, ὡς μετὰ τῆς ἄλλης δυσσεβείας καὶ μονοθελητίας ὄντας καὶ τῶν πρόποτε ἐκείνων χεῖρους – κτιστὸν γὰρ μόνον ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ θέλημα δοξάσουσιν, εἴπερ ἡ θεία φύσις κατ' αὐτοὺς θέλημα ἄκτιστον οὐκ ἔχει –, ἀλλὰ καὶ ὡς μονοφυσίτας ὄντας καὶ τῶν πρόποτε ἐκείνων χεῖρους· κτιστὴν γὰρ μόνην ἔξει κατ' αὐτοὺς ποτε φύσιν ὁ Χριστός· καταλλήλου γὰρ θελήματος χωρὶς, ἄκτιστος φύσις οὐκ ἔστιν.</p> <p>33. Αποβαλλόμεθα τοὺς κτιστὴν λέγοντας τὴν ἐνθεωρουμένην τῇ θεία φύσει ἐνέργειαν, ὡς μονοθελητίας ὄντας τῶν παλαιῶν ἐκείνων χεῖρους, ἅτε καὶ κτίσμα τὸν θεὸν κἀντεῦθεν ποιοῦντας.</p> <p>34. Αποβαλλόμεθα τοὺς ἀδιάφορον εἶναι λέγοντας τῇ θεία οὐσία τὴν θεϊαν ἐνέργειαν, καὶ τὴν ἐνέργειαν ταύτην τοῦ πατρὸς εἶναι τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ οὕτω συναλείφοντας εἰς μίαν τὰς τρεῖς ὑποστάσεις κατὰ Σαβέλλιον.</p>	<p>БЖТКНОЕ ХЪО Н ЁСТЬСТВО Н ДЖНСТВО⁴². Н АРІАНОМЪ ѠСОУДОУ СОУЩІНІМЪ. АД ѠМІКТАЕМЪ. НЖЕ ЁСТЬВННІН ЧІННЪ ПРН БЖТЪ. ПОЕМОУ ЖЕ ПО ВЕЛНКОМЪ ВАСІАНО СНЪ КТРОУТВОУЕТЪ ѠЦА ІАКО НЕСЪЗДАНЪ, КАКО БЪО ННЪ. САА<327г>ВЕЩІНХЪ СОУЩЕСТВО БЫТН. Ѡ ѢЖЕ ГЛАТН КѠ НЕСЪЗДАННО СОУЩЕСТВО. ІАКО Н ѠСОУДАЪ ЁСТЬ СНХЪ СЪГЛАШАЮЩІНХЪ АРІО. ПО СНХ ВО СНЦЕ. ПО СОУЩЕСТВОУ СНЪ, КТРОУТВОУЕТЪ ѠЦА. АК ѠМІКТАЕМЪ ГЛЮЩІНХЪ ХОТЪНІЕ БЖІЕ, ННЧТО ЖЕ РАЗНЕСТВОКАТН СХЩЕСТВА БЖІА. ІАКО ПО ѢЖЕ НЕХОТЪТЕЛНА БЪ ВЪКОДНТН. Н ЗДАНІА БОГЫ ТВОРЕЩІНХЪ. ПОНІЕЖЕ ВО ПО ХОТЪНІЮ БЖІЮ, ВЫХОМЪЖЕ Н ЁСМЫ. ПО ЁСТЬЕСТВОУ БЖІЮ ВЫХОМЪ ЖЕ Н ЁСМЫ.⁴³ АЩЕ ЖЕ ННЧТО ЖЕ РАЗНЕСТВОУЕТЪ БЖТКНОГО ЁСТЬСТВА ХОТЪНІЕ. АГ ѠМІКТАЕМЪ ГЛЮЩІНХЪ. СЪЗДАННО РАЗНЕСТВОУЮЩЕ БЖТКНОГО ЁСТВА БЖТКНОЕ ХОТЪНІЕ. ІАКО СЪ НННІМЪ ЗЛОУЧІСТІЕМЪ, Н ѢДННОКОЛННКЫ СОУЩІНХЪ. Н Ѡ НЖЕ НЪКОГДА ѠНЪХЪ ГОРШІНХЪ. СЪЗДАННОУ ВО ТЪКМО НА ХЪ БОЛО СЛАВЕТЪ. АЩЕ БЖТКНОЕ ЁСТЬСТВО ПО ТЪХЪ ХОТЪНІЕ НЕСЪЗДАННО НЕ НМАТЬ. НЪ Н ІАКО ѢДННОЕСТВННКЫ СОУЩІН. <327г> Н Ѡ НЖЕ НЪКОГДА ѠНЪХЪ ГОРШІН.⁴⁴ СЪЗДАННО ВО ѢДНО ВЪЗЪНМАТЬ ПО ТЪХЪ ЁСТЬСТВО ХЪ. ПОДОБНААГО ВО ХОТЪНІА КРОМЪ, НЕСЪЗДАННО ЁСТЬСТВО НЕСТЬ. АД ѠМІКТАЕМЪ НЖЕ СЪЗДАННО ГЛЮЩІН, ЗРІМОЕ ВЪ БЖТКНІМЪ ЁСТЬВЪ ДЖНСТВО ІАКО ѢДННОКОЛННКЫ СОУЩІН, АРѢВННІНХЪ ѠНЪХЪ ГОРШІНХЪ. ІАКО ЗДАНІЕ⁴⁵ БЪ Н ѠСОУДОУ ТВОРЕЩІНХЪ. АѢ ѠМІКТАЕМЪ НЖЕ НЕРАЗНЕСТВО БЫТН ГЛЮЩІНХЪ, БЖТКНОЕ СОУЩЕСТВО БЖТКНОГО ДЖНСТВА. Н ДЖНСТВО СЪ ѠТЕНЕ БЫТН, СІА Н ДХА СТГО. Н ТАКО СМАЗОУЮЩІНХЪ ВЪ ѢДННЪ ТРЪ СЪСТАВЫ, ПО САВЕЛІЮ.</p>
--	--

⁴² УБ | ХАЗУ sine н

⁴³ ХИЛ джнство н ѡство | УБ джнство н ѡство | ХАЗУ джнство н ѡство

⁴⁴ УБ | ХАЗУ sine по ѡстьстествоу бжпо выхоу же н ѡсмы

⁴⁵ ХАЗУ sine създанноу во тѣкмо на хѣ болу славетѣ. ащѣ бжтвное ѡство по тѣхъ хотѣнїе несъзданно не нмать. нѣ н іако ѣднноѡствннкы соущїн. н Ѡ нже нѣкогда Ѡнѣхъ горшїн

⁴⁶ ХАЗУ ѡзданїе

35. Αποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας τὴν ἐκ τοῦ θεοῦ πνεύματος ἕκτιστον ἐνέργειαν ἀδιάφορον εἶναι τῆ τοῦ θεοῦ οὐσία, ὡς ἐκ τοῦ πνεύματος εἶναι λέγοντας τὴν οὐσίαν τοῦ θεοῦ.

36. Αποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας «τὴν αἰε οὐσαν ἐκ τοῦ αἰε ὄντος θεοῦ χάριν» εἶναι τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἔσται γὰρ κατ' αὐτοὺς καὶ ὁ πατήρ αὐτὸς ἐκ τινος, καὶ ἀπλῶς ἢ ἀνωτάτω καὶ προσκυνητῆ τριάς ἐξ ἄλλου τινός, οὐκ οἶδα τίνας θεοῦ.

37. Αποβαλλόμεθα τοὺς μὴ λέγοντας κοινὰς εἶναι οὐσιώδεις ἐνεργείας τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἀλλὰ πρὸς ἀναίρεσιν τῶν κοινῶν τούτων οὐσιωδῶν ἐνεργειῶν μόνον τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐσιώδεις ἐνεργείας λέγοντας καὶ οὕτω τοῖς τοῦ Ἀπολιναρίου λόγοις συμφωνοῦντας.

38. Αποβαλλόμεθα τοὺς ἕκαστον τῶν φυσικῶς προσόντων τῷ θεῷ οὐσίαν λέγοντας, ὡς ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων οὐσιῶν σύνθετον εἶναι δεικνύντας τὸν θεόν.

39. Αποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας μόνας τὰς θείας ὑποστάσεις πρὸς ἀλλήλας διαφέρειν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὰς θείας δυνάμεις τε καὶ ἐνεργείας, καὶ κατηγοροῦντας ὡς πολυθέων τῶν μὴ ἀνεχομένων ἀδιάφορον φάναί τῆ προγνωστικῆ δυνάμει τε καὶ ἐνεργείᾳ τὴν δημιουργικὴν, ἢ ταύτη τὴν θεουργικὴν, ἢ ταύταις πάλιν τὴν θελητικὴν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων καταλλήλως, ὡς συγχέοντας τὸ θεῖον καὶ τὸ τοῦ θεοῦ παντοδύναμον τελῶς ἀναιροῦντας, καὶ ἀδύναμον, μᾶλλον δὲ ἀνυπαρκτον θεὸν εἰσάγοντας· τὸ γὰρ ἀδύναμον, οὐκ ἔστιν ὄλως, καὶ τὸ πᾶς ἐπὶ τῶν ἀδιαφόρων παντάπασιν οὐκ ἂν λεχθεῖη.

40. Αποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας ἀδιάφορον εἶναι τὴν θεϊαν οὐσίαν καὶ τὴν θεϊαν ἐνέργειαν, ὡς δι' ἀλλήλων ἀναιροῦντας ἀμφοτέρας, καθάπερ καὶ τὰς ὑποστάσεις ὁ Σαβέλλιος, καὶ ἀθέους ἑαυτοῦς ποιοῦντας, ὡς κἀκεῖνος ἑαυτόν.

ЛѢ Ѡмѣтаемъ глѣюшнхъ. ѣже Ѡ бжѣствнаго дха несъзданное дѣнство, неразньствкно быти бжѣа соушства· ꙗко Ѡ дха глѣюшнхъ соушство бжѣе.

ЛЗ Ѡмѣтаемъ глѣюшнхъ· ꙗже прѣосоушн⁴⁷ Ѡ прѣосоушааго бѣ блѣтъ, быти Ѡщѣ ꙗ снѣ ꙗ дхѣ стын.

коу<328г>детво по Ѡнѣхъ, ꙗ Ѡщѣ самъ Ѡ нѣкого· ꙗ прѣсто горнѣишаа ꙗ поклѣннаа троѣца, Ѡ ꙗного кого, некѣдѣ котѣрааго бѣ. ЛН Ѡмѣтаемъ неглѣюшнхъ. Ѡбшнмъ быти соушствкнымъ дѣнствамъ Ѡца ꙗ снѣ ꙗ стго дха· нѣ къ Ѡнѣтѣо Ѡвшнхъ снхъ соушствкннхъ дѣнствкѣ, тькмо снѣ ꙗ дха стго соушствкнаа дѣнства глѣюшнхъ· ꙗ тако ꙗполнѣрѣвѣмъ словесемъ съглашаюшнхъ.⁴⁸

ЛФ Ѡмѣтаемъ ꙗже коеждо⁴⁹ Ѡ ѣствннѣ прѣсоушнхъ⁵⁰ бѣн, соушство глѣюшнхъ. ꙗко Ѡ мнѣбгнхъ ꙗ разлѣтннхъ соушствкѣ, съложена быти покѣзоушнхъ бѣ.

ЛХ Ѡмѣтаемъ глѣюшнхъ. ѣдннѣмъ бжѣвннмъ състакомъ дроугѣ къ дроугѣ разньствокати, ꙗ не ꙗ бжѣткннмъ снѣамъ же ꙗ дѣнствамъ· ꙗ⁵¹ Ѡглоушнхъ ꙗко многобѣжннкы, ꙗже непрнемлѣюшнхъ неразньствкноу⁵² рѣшн прокѣдѣ<328в>теаные снаы же ꙗ дѣнства, съдѣтелноу· ꙗн сѣе бѣгодѣлноу· ꙗн снхъ пакѣ, хотѣтелноу· ꙗ Ѡ дроугнхъ такождѣ ꙗко съанкаюшнхъ бжѣткѣ· ꙗ бжѣе вѣссѣаное съврѣшеннѣ Ѡѣмлѣюшнѣ ꙗ неснана, пѣче же некѣтна бѣ къвѣдѣшнхъ. несѣаное ко, ꙗѣ Ѡноуѣдѣ. ꙗ ѣже въсь Ѡнеразньствкннхъ въсѣачскы Ѡноуѣдѣ не оубо речет се.

ЛЛ Ѡмѣтаемъ глѣюшнхъ. неразньствкно быти бжѣткно соушство, ꙗ бжѣткно дѣнство· ꙗко дроуго дроугнмъ Ѡѣмлѣюшнхъ Ѡвоѣа, ꙗко же ꙗ съставы савелѣе· ꙗ везѣбѣжннхъ сѣбе тѣрѣшнхъ, ꙗко же ꙗ Ѡнѣ сѣе.

⁴⁷ ХАЗУ ꙗко прѣосоушнн

⁴⁸ НБС sine ꙗ тако ꙗполнѣрѣвѣмъ словесемъ съглашаюшнхъ

⁴⁹ ХАЗУ коегождо | НБС коегождо

⁵⁰ ХАЗУ прѣосоушннѣ | НБС прѣосоушннхъ

⁵¹ ХАЗУ | НБС sine ꙗ

⁵² ХАЗУ неразньствкоу | НБС неразньствкоу

Изложење наопаког мноштва Варлаамових
и Акиндинових злочести

Одбацујемо најнечастивије и наопако мноштво Варлаамових и Акиндинових зловјерних догмата, као што ћемо оповргнути и сваки од њих понаособ.

1. Одбацујемо оне који, сагласно Варлааму и Акиндину, говоре да су у Богу два божанства, створено и нестворено, или уопште многа, те отуда надређена и подређена; али и оног који говори о самобитним,⁵³ нествореним, неједнаким и несличним међусобно по природи божанствима.

2. Одбацујемо оне који створеном на било који начин називају исијавајућу из Спаситеља на Тавору и од узишавших са њим [на гору] ученика неизрециво сагледавану свјетлост.

3. Одбацујемо оне који одричу и не славослове божанско и нестворено исијавање и благодат и енергију, већ [држе] да је она [та енергија] изнад сваке пројавности Божије суштаство, те оптужују оне који, осим изнад сваке пројавности суштаства, нествореним сматрају и то из њега исијавање на достојне, да тиме два заговарају божанства, надређено и подређено, не увиђајући да о нествореним енергијама и суштаству такво разликовање [διάκρισις/расоуждѣніе] и одговарајућа му надређеност [υπερθεσις/прѣложѣніе] не запречава да једно буде божанство, већ га штавише наглашава, пошто без њега није могуће саузвести у једно божанство оно што се благочестиво разликује.

4. Одбацујемо оне који све што се на било који начин разликује од Божијег суштаства називају створеним, као оне који свесилност Божију на творевину низвргавају, чинећи тако Бога творевином и сматрајући да су створени божанска промисао и божанско хтјење и божанско предзнање, као и сâмо обожујуће исијавање, и овима слична.

⁵³ У току полемике са својим противницима, Григорије Палама је повремено наилазио на оптужбу за „платонизам“. Тако, рецимо, Никифор Григора (ŠOPEN 1855: 481–483) указује на сличност његовог учења о божанским енергијама и „учествовању“ са одговарајућим тезама новоплатоновца Прокла, док Григорије Акиндин паламитску доктрину представља као оживљавање платоновске теорије идеја. Повременом критиком „платонизама“ – попут, рецимо, учења о стварању свијета из претпостојеће твари, учења о метемпсихози, постојању „космичке душе“ или, као у овом случају, учења о „самобитности“ енергија, које би се, у супротном, заиста могле довести у везу са платоновским „идејама“ – Палама прави својеврсни отклон од таквог тумачења његових текстова. Ово питање свакако заслужује систематско истраживање, утолико прије што је „платоновско“ читање Паламиних текстова присутно и у модерној учености (в. IVANKA 1964: 389–445; FLOGAUS 1997; DEMETRAKOPULOS 2011).

5. Одбацујемо оне који говоре да, као што се јавио Бог неким од старих у људском обличју, као старац или пак као младић, а божанско, опет, није ништа од тога, таква јесте и „свјетлост показавша божанство ученицима“ на гори, називајући [тако] свјетлост божанства привидом који нигдје уопште не постоји.⁵⁴

6. Одбацујемо оне који кажу да је ту и такву свјетлост, створивши је на Таворској гори, Бог усвојио како би је вјечно имао на уживање праведницима, као оне који тврде да три природе сада има Господ наш Исус Христос: божанства, човјештва и те свјетлости, која пак није нити човјештва, нити, по овима, божанства; али и оне који говоре да два божанства отуда има Христос, једно истинско, а друго створено, и привидно, и лажноимено, и заиста на неблагочестив начин [схваћено] надређено и подређено.⁵⁵

7. Одбацујемо оне који кажу да ова свјетлост и божанско и обожујуће сијање и благодат није нити створена нити нестворена, чиме сасвим потиру њено биће – јер оно што је нити створено нити нестворено уопште не бива –, али тиме и Бога [потиру], показавши се безбожнима: јер, оно што има такву благодат које нигдје и уопште нема, и само се казује лажноименим.

8. Одбацујемо оне који говоре да је ова свјетлост мање части и нижа од анђела и самих људских душа, тобоже стога што ови надилазе виђење.

9. Одбацујемо оне који говоре да лажу божанствени наши оци у пјесмама о свјетлости Господњег преображења и похвалама те пјесме називајући, као да тиме наводно прелазе границе истине, и опомињу нас да не прихватимо оно што је о тој свјетлости речено у светитељским похвалама, како нас то не би принуђило да поштујемо два божанства, надређено и подређено.

10. Одбацујемо као двобошце оне који самобожанство и богоначалство и доброначалство називају и створеним и нествореним. Пошто кажу да је и то богоначалство и доброначалство Божије створено,

⁵⁴ Божанска свјетлост и уопште божанске енергије не смију се схватити „алегоријски“. Штавише, Палама их (SINKEVIĆ 1988: 170, 230) изрично сврстава у „бивствујућа“ (τὰ ὄντα), а онда када их означава као „присушности“ или „акциденције“, он то чини са оградом, подвлачећи да се оне – будући да се одликују перманентношћу и непромјенљивошћу – могу назвати „акциденцијама“ тек у преносном смислу: прецизније, оне су „квази-акциденције“ (συμφεβήκота πως).

⁵⁵ Палама је сматрао да се о „надређеном“ и „подређеном“ божанству може говорити у а) „неблагочестивом“ смислу, то јест када се енергија божанског суштства узима као *створена*, усјед чега се има посматрати као „подређена“ *нествореном* божанском суштству, и б) у побожном, благочестивом смислу, а то је када се тим (изворно Варлаамовим, како нас увјерава) појмовима указује како на *јединство*, тако и на *разликовање* унутар божанског бића (KNEŽEVIĆ, STOJANOVIĆ 2019: 206–212).

одбацујемо их и стога што тиме Бога чине створењем, уистину би-вајући безбожници и двобошци.⁵⁶

11. Одбацујемо оне који говоре да силом божанског Духа не могу сагледавати ништа нестворено они што у Духу гледају, као оне који вријеђају саму ту силу божанског Духа.⁵⁷

12. Одбацујемо оне који говоре да чак ни херувими и серафими не могу видјети било шта нестворено, као оне који и на тај начин чине Бога творевином: јер, „оно што је за чувствене [ствари] сунце, то је за умне [ствари] Бог“;⁵⁸ а за вјечне анђеле, то јест за боговидиоце, он [Бог] је свјетлост, а не нешто друго.

13. Одбацујемо оне који кажу да, пошто је Бог прост [= несложен], није један његов дио схватљив, а други несхватљив, као сагласне Евномију.

14. Одбацујемо оне који говоре да је једино нестворено Божије суштаство, мислећи да све друго што светитељи називају божанством јесте створено божанство, и који за двобоштво оптужују оне који не само посве надимено суштаство, већ и надгледајућу Божију силу, и обожујућу и надзиратељну као и промислитељску, које се називају божанством,⁵⁹ сматрају нестворенима.

15. Одбацујемо оне који кажу да се из створења поима Божије суштаство, а не божанска сама доброта и мудрост и сила и енергија, па чак и ове нејасно, као сагласне Евномију.

16. Одбацујемо оне који говоре да је створена, из Божијих створења поимана, Божија сила и енергија, из разлога што није суштаство.

17. Одбацујемо оне који „суштаствено око Бога созерцаване [ствари]“, по божанском Максиму, „непромјенљивост, бесконачност, простоту,

⁵⁶ Појмове „самобожанство“ (αὐτοθεότης), „богоначалство“ (θεαρχίαν) и „доброначалство“ (ἀγαθαρχίαν) Палама преузима од Дионисија Псеудо-Ареопагита (HAJL, RITER 1990: 158).

⁵⁷ Мотив посредовања „силе“ Светог Духа приликом човјековог сагледавања божанских реалија сусреће се релативно често код Григорија Паламе, али и у гносеологији ранијих отаца. Тако, рецимо, у Паламиним *Тријадама* наилазимо на сљедеће карактеристично мјесто: „Не увиђаш ли, дакле, сада да умјесто ума, очију и ушију [они који сагледавају божанску свјетлост] имају несхватљивог Духа, којим и кроз којег виде, слушају и разумијевају? И заиста, када се заустави свака енергија ума, чиме виде анђели и равноанђелски људи Бога, ако не силом Духа?“ (HRESTU 1962: 428.22–26; в. такође: HRESTU 1970: 271–273, 476.3–10; DE PLAS 1955: 88.13–15).

⁵⁸ Ова је метафора несумњиво платоновског поријекла, али је имала широку рецепцију у хришћанској литератури (в. SAFRI, VESTERINK 1974: VII, 48.24–26; Gregorii Theologi, *Oratio* XL, PG 36, 364B).

⁵⁹ У склопу свог апофатичког приступа, сходног којем ниједно име – па чак ни име „божанство“ – не приличи Богу по себи, Палама на више мјеста тврди да се тим именом примарно означавају божанске *енергије*, па тек онда – по њима – и „надсуштаствено Божије суштаство“ (HRESTU 1962: 664–665; HRESTU 1966: 231.12–27).

доброту, мудрост, светост и све њима сличне“,⁶⁰ називају суштаствима и ипостасима, прије анђела створенима у вјечности и созерцаванима око Бога, као оне које и тиме и многоструко Бога чине створењем.

18. Одбацујемо и клеветницима сматрамо оне који двобошцима и многобошцима називају оне који кажу да Божијем божанском сијању и енергији причаствују и сами свети анђели, као и људи, а не Божијем суштаству.

19. Одбацујемо оне који говоре да је из Христа удахнућем апостолима дата ипостас или суштаство Духа и који безумно оптужују за двобоштво благочестиво говореће да њима није дато суштаство, већ нестворена благодат божанског Духа, као, осим других злочести, и латиномислеће.

20. Одбацујемо оне који говоре да се излива Свети Дух по ипостаси и суштаству на достојне, а не по његовом божанском дару и благодати и енергији, као, осим других злочести, тиме очито и латиномислеће.

21. Одбацујемо оне који говоре да је благодат и енергија Духа, изливена на светитеље, створена, стога што није суштаство Духа.

22. Одбацујемо оне који говоре да се Свети Дух излива не само на светитеље, већ и на неблагочестиве, и не само на њих, већ и на бесловесне животиње и на нежива бића, и, опет, не само на ове, него – какве ли демонске неразумности – и на саме лукаве духове.

23. Одбацујемо оне који говоре да се у свима Бог настањује подједнако, поучени да он обитава само у светима.

24. Одбацујемо оне који говоре да у нама обитава Бог исто као и у Христу, а не енергијом и благодаћу, као оне који сваког чине равночасним Христу и равнобожним.

25. Одбацујемо оне који говоре да је обожење Владичиног усвојења створено.⁶¹

26. Одбацујемо оне који називају створенима седам по пророчанству на Господњем усвојењу почивајућих духова: јер, духовима је енергије Духа Исаија назвао,⁶² те је стога и блажени Максим рекао да ове по природи, као Божији Син, има Господ.

27. Одбацујемо оне који говоре да очишћени постају причасници Божијег суштаства, као оне који очигледно умују као месалијанци.

⁶⁰ Maximi Confessoris, *Capita de caritate* I, 100, PG 90, 984A; *Capita theologica et oeconomica* I, 48, PG 90, 1101B.

⁶¹ Грчко «тò прòбòлщца» овдје треба схватити у смислу људске природе коју је оваплоћењем „усвојио“ Божији Логос.

⁶² Овај старозавјетни локус Палама евоцира релативно често (HRESTU 1966: 94.2–4; SINKEVIĆ 1988: 164).

28. Одбацујемо оне који кажу да се цјелосно сједињују са Богом тако што се са њим сједињују и по ипостаси и по суштаству и по енергији; јер, узвишенијим ови невољници од свих светих, анђела и људи, као и од самог Христа, себе чине, сливајући тако и божанске ипостаси, по узору на Савелија.

29. Одбацујемо оне који говоре да је створено [оно што је] од светитеља примљено из „обитавајуће у Христу пуноте божанства“, као оне који кажу да је тиме створена и та пунота или, другим ријечима, божанска Христова и енергија и природа, бивајући тако аријанцима.

30. Одбацујемо оне који природни поредак у Богу – сагласно којем, по великом Василију, Син јесте други у односу на Оца – сматрају, будући да је нестворен – јер, како не би био? – суштаством,⁶³ тиме што кажу да све нестворено има бити суштаство, пошто је и отуда, по њима, сагласнима Арију, Син тако по суштаству други у односу на Оца.

31. Одбацујемо оне који говоре да се Божија воља ни по чему не разликује од Божијег суштаства, као оне који, поред тога што уводе Бога лишеног воље [ἄθελτον θεὸν/нехотѣтна бѣ], и створења чине боговима: пошто смо, дакле, по Божијој вољи настали и јесмо, по Божијој природи [испада да] смо настали и јесмо, ако се ни по чему не разликује воља од божанске природе.

32. Одбацујемо оне који називају створеном разликујућу се од божанске природе божанску вољу, као оне који су, поред других злочести, и монотелити гори и од оних негдашњих – зато што само створену у Христу вољу прихватају, пошто божанска природа, по њима, нема нестворену вољу –, али и као оне који су монофизити гори и од оних негдашњих, пошто ће само створену имати, по њима, природу Христос: јер, без одговарајуће [нестворене] воље, нема ни нестворене природе.

33. Одбацујемо оне који говоре да је створена у божанској природи созерцавана енергија, као монотелите горе од оних старих, пошто и тиме чине Бога створеним.

34. Одбацујемо оне који говоре да се божанска енергија не разликује од божанског суштаства и да та енергија Очева јесте Син и Свети Дух, сливајући тако три ипостаси у једну као Савелије.

35. Одбацујемо оне који говоре да из божанског Духа нестворена

⁶³ Паламино учење о нествореним енергијама карактеришу различите недоследности и недоречености. Нарочито је нејасан однос „једне“ и „многих“ енергија, односно питање „помногостручавања“ једне божанске енергије, али и то да ли Палама у категорију „бивствујућих“ уводи и „ипостасна својства“ или чак оно што је названо „поретком“ личности Свете Тројице. И ова тема изискује посебно истраживање. Питање „поретка“ (τάξις) у домену тријадологије обрадио сам у посебној студији (KNEŽEVIĆ 2012).

енергија није различита од Божијег суштаства, као оне који говоре да из Духа јесте Божије суштаство.

36. Одбацујемо оне који говоре да „свагда сушта из свагда суштег Бога благодат“ јесу Отац и Син и Свети Дух; јер, по њима ће и сам Отац бити из неког, и просто највиша и поштована Тројица [ће бити] из неког другог, ни сам не знам ког Бога.

37. Одбацујемо оне који одричу да заједничке јесу суштаствене енергије Оца и Сина и Светог Духа, већ, у циљу негирања [ἀνοίρεσιν/ ѿи́тiю] тих заједничких суштаствених енергија, само Сина и Светог Духа називају суштаственим енергијама, и тако се са Аполинаријевим ријечима саглашавајући.

38. Одбацујемо оне који говоре да је свако од природних својстава у Богу суштаство, као оне који Бога показују сложеног од многих и различитих суштастава.

39. Одбацујемо оне који говоре да се само божанске ипостаси међусобно разликују, али не и божанске силе и енергије, и који као многобошце оптужују оне што одбијају рећи да се стваралачка сила и енергија не разликује од прогностичке, или пак од ње богодјелатна, или опет од ових вољна, и остале међусобно; [одбацујемо их] као оне који сливају божанско и Божију свесилност сасвим поништавају, и уводе недјелатног, тачније, непостојећег Бога: јер, оно што је недјелатно уопште не постоји, а „све“⁶⁴ о сасвим неразлик(а)нима не може се рећи.

40. Одбацујемо оне који говоре да се не разликују божанско суштаство и божанска енергија, као оне који их једно кроз друго поништавају, као што је и ипостаси [поништавао] Савелије, и који себе чине безбожнима, као што је и онај себе.

Цитирана литература

CERNIĆ 1981: CERNIĆ, Lucija. „О атрибуцији средњовековних српских ћирилских рукописа“, у: BOGDANOVIĆ, Dimitrije (ur.). *Zbornik radova sa Međunarodnog naučnog skupa „Tekstologija srednjovekovnih južnoslovenskih književnosti“*, 14–16. novembra 1977, Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti 1981, 335–424. [orig.] ЦЕРНИЋ, Луција. „О атрибуцији средњовековних српских ћирилских рукописа“, у: БОГДАНОВИЋ, Димитрије (ур.). *Зборник радова са Међународног научног скупа „Тексто-*

⁶⁴ Мисли се на „све“ у ријечи „свесилно“. Пошто је Бог у патристичкој литератури означаван као „свесилан“ (πавτοδύνατος), Палама закључује да се тај термин односи на присуство свих „сила“ (δυνάμεις) у њему, а што би водило закључку да се те „све“ силе које су у Богу – будући „све“ – имају међусобно разликовати.

- логија средњовековних јужнословенских књижевности“, 14–16. новембра 1977, уредник Димитрије Богдановић, Београд: Српска академија наука и уметности 1981, 335–424.
- DANIČIĆ 1869: DANIČIĆ, Đuro. „Rukopis Vladislava Gramatika pisan godine 1469“, *Starine I* (1869): str. 44–85. [orig.] ДАНИЧИЋ, Ђуро. „Рукопис Владислава Граматика писан године 1469“, *Старине I* (1869): стр. 44–85.
- DARUZE 1963: DARROUZÈS, Jean. « Le mémoire de Constantin Stilbès contre les Latins », *Revue des études byzantines* 21 (1963): str. 50–100.
- DEMETRAKOPULOS 2011: DEMETRACOPOULOS, John A. “Palamas Transformed. Palamite Interpretations of the Distinction between God’s ‘Essence’ and ‘Energies’ in Late Byzantium”, у: HINTERBERGER, M. SCHABEL, Ch. (ed.) *Greeks, Latins, and Intellectual History 1204–1500*, Bibliotheca 11, Leuven, Paris, Walpole, MA: Peeters 2011, 263–372.
- DURKOVIĆ-JAKŠIĆ 1957: DURKOVIĆ-JAKŠIĆ, Ljubomir. „Knjižnica manastira Svete Trojice kod Pljevalja“, *Bibliotekar IX*, 3–4 (1957): str. 227–234. [orig.] ДУРКОВИЋ-ЈАКШИЋ, Љубомир. „Књижница манастира Свете Тројице код Пљеваља“, *Библиотекар IX*, 3–4 (1957) 227–234.
- ERIKSON 1970: ERICKSON, John. “Leavened and Unleavened: Some Theological Implications of the Schism of 1054”, *St Vladimir’s Theological Quarterly* 14 (1970): str. 155–176.
- FLOGAUS 1997: FLOGAUS, Reinhard. *Theosis bei Palamas und Luther. Ein Beitrag zum ökumenischen Gespräch*, Forschungen zur systematischen und ökumenischen Theologie 78, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht in Göttingen 1997.
- IVANKA 1964: IVANKA, Endre von. *Plato Christianus. Übernahme und Umgestaltung des Platonismus durch die Väter*, Einsiedeln: Johannes Verlag 1964, ²1990.
- IVANOVA 1985: IVANOVA, Klimentina. „Klasifikatsiya, tipologiya i katalogizatsiya na nyakoi tipove sbornitsi v balkanskata slvyanska rakopisna traditsiya“, у: *Slavyanska paleografija i diplomatika. 2. Lektsii ot Vtoriya seminar po paleografija i diplomatika, Sofiya, avgust 1983*, SIBAL, Balkanica III. Études et documents, 4, Sofiya 1985, 173–182. [orig.] ИВАНОВА, Климентина. „Класификация, типология и каталогизация на някои типове сборници в балканската славянска ръкописна традиция“, у: *Славянска палеография и дипломатика. 2. Лекции от Втория семинар по палеография и дипломатика, София, август 1983*, СИБАЛ, Balkanica III. Études et documents, 4, София 1985, 173–182.
- JEVTIĆ 1994: JEVTIĆ, Atanasije. „Susret sholastike i isihazma kod Nila Kavasilе“, у: Епископ Атанасије, *Filosofija i teologija*, Vrnjačka Banja: Bratstvo Sv. Simeona Mirotočivog 1994, 11–28. [orig.] ЈЕВТИЋ, Атанасије. „Сусрет схоластике и исихазма код Нила Кавасиле“, у: Епископ Атанасије, *Философија и теологија*, Врњачка Бања: Братство Св. Симеона Мироточивог 1994, 11–28.

- JEVTIĆ 2013: JEVTIĆ, Atanasije. „Isповеданје вере Svetog Grigorija Palame – srpski превод у Пећском рукопису 85 из 1353. године“, у: KNEŽEVIĆ, Mikonja (прir.). *Ousia, hypostasis, energiea. Aspekti misli Grigorija Palame*, Београд: Институт за теолошка истраживања 2013, 509–523. [orig.] ЈЕВТИЋ, Атанасије. „Исповедање вере Светог Григорија Паламе – српски превод у Пећском рукопису 85 из 1353. године“, у: КНЕЖЕВИЋ, Микоња (прir.). *Οὐσία, ὑπόστασις, ἐνέργεια. Аспекти мисли Григорија Паламе*, Београд: Институт за теолошка истраживања 2013, 509–523.
- KAKRIDIS, TASEVA 2014: KAKRIDIS, Yannis. TASEVA, Lora. *Gegen die Lateiner Traktate von Gregorios Palamas und Barlaam von Kalabrien in kirchenslavischer Übersetzung*, Weiher, Freiburg i. Br. Hubert & Co. 2014.
- KAKRIDIS 2019: KAKRIDIS, Janis. *Argumentacija kod pravoslavnih Slovena u srednjem веку*, Ниш: Међународни центар за православне студије, Центар за византијско-словенске студије Универзитета у Нишу 2019. [orig.] КАКРИДИС, Јанис. *Аргументација код православних Словена у средњем веку*, Ниш: Међународни центар за православне студије, Центар за византијско-словенске студије Универзитета у Нишу 2019.
- KNEŽEVIĆ 2012: KNEŽEVIĆ, Mikonja. „Poredak (τάξις) личности Свете Тројице у 'Аподиктичким словима' Григорија Паламе“, *Bogoslovlje LXX*, 1 (2011): стр. 20–43. [orig.] КНЕЖЕВИЋ, Микоња. „Поредак (τάξις) личности Свете Тројице у 'Аподиктичким словима' Григорија Паламе“, *Богословље LXX*, 1 (2011): стр. 20–43.
- KNEŽEVIĆ, STOJANOVIĆ 2019: KNEŽEVIĆ, Mikonja. STOJANOVIĆ, Jelica. „Poslanica Ani Paleologini Grigorija Palame (uz izdanje srpskoslovenskog превода из Зборника 41 Манастира Свете Тројице код Пљеваља)“, *Zbornik radova Vizantološkog instituta* 56 (2019): стр. 197–231. [orig.] КНЕЖЕВИЋ, Микоња. СТОЈАНОВИЋ, Јелица. „Посланица Ани Палеологини Григорија Паламе (уз издање српскословенског превода из Зборника 41 Манастира Свете Тројице код Пљеваља)“, *Зборник радова Византолошког института* 56 (2019): стр. 197–231.
- KOSANOVIĆ 1871: KOSANOVIĆ, Sava. „Srpske starine u Bosni. Nekolike билешке“, *Glasnik Srpskog učenog društva XII [XXIX]* (1871): 158–188. [orig.] КОСАНОВИЋ, Сава. „Српске старине у Босни. Неколике билешке“, *Glasnik Srpskog učenog društva XII [XXIX]* (1871): 158–188.
- LAZIĆ 1999: LAZIĆ, Milorad. *Isihazam srpske knjige*, Ниш: Prosveta 1999. [orig.] ЛАЗИЋ, Милорад. *Исихазам српске књиге*, Ниш: Просвета 1999.
- MOŠIN 1955: MOŠIN, Vladimir. *Ćirilski rukopisi Jugoslavenske akademije, I–II*, Загреб: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti 1955.
- MOŠIN 1958: MOŠIN, Vladimir. „Ćirilski rukopisi manastira sv. Trojice kod Пљеваља“, *Istoriski zapisi XIV*, 1–2 (1958): стр. 235–260. [orig.] МОШИН, Владимир. „Ћирилски рукописи манастира св. Тројице код Пљеваља“, *Историски записи XIV*, 1–2 (1958): стр. 235–260.

- PASHALIDES 1999: PASCHALIDĒS, Symeōn A. *Nikētas Dabid Paphlagōn. Tó prosōpo kai to ergo tou. Symbolē stē meletē tēs prosōpographias kai tēs hagiologikēs grammateias tēs prometaphrastikēs periodou*, Byzantina Keimena kai Meletai 28, Thessalonikē: Kentro Byzantinōn Ereunōn 1999. [orig.] ΠΑΣΧΑΛΙΔΗΣ, Συμεών Α. *Νικήτας Δαβίδ Παφλαγών. Τό πρόσωπο και τό ἔργο του. Συμβολή στή μελέτη τῆς προσωπογραφίας καί τῆς ἀγιολογικῆς γραμματείας τῆς προμεταφραστικῆς περιόδου*, Βυζαντινά Κείμενα καί Μελέται 28, Θεσσαλονίκη: Κέντρο Βυζαντινῶν Ἐρευνῶν 1999.
- PETKOVIĆ 2008: PETKOVIĆ, Sreten. *Manastir Cveta Trojica u Pljevljima, drugo, dopunjeno izdanje*, Pljevlja: Zavičajni muzej 2008. [orig.] ПЕТКОВИЋ, Сретен. *Манастир Света Тројица у Пљевљама, друго, допуњено издање*, Пљевља: Завичајни музеј 2008.
- PUZOVIĆ, NIKOLIĆ 2014: PUZOVIĆ, Vladislav. NIKOLIĆ, Bogdana. „Antiohijski patrijarh Petar III (1052–1056) i crkvena kriza 1054. godine“, *Zbornik radova Vizantološkog instituta* LI (2014) 71–92. [orig.] ПУЗОВИЋ, Владислав. НИКОЛИЋ, Богдана. „Антиохијски патријарх Петар III (1052–1056) и црквена криза 1054. године“, *Зборник радова Византолошког института* LI (2014) 71–92.
- RADOLJIĆ 1949: RADOJIĆIĆ, Đorđe. „Izveštaj o putu u manastir Svete Trojice kod Pljevalja i u manastir Ljubostinju“, *Glasnik SAN I*, 1–2 (1949): str. 220–227. [orig.] РАДОЈИЧИЋ, Ђорђе. „Извештај о путу у манастир Свете Тројице код Пљевља и у манастир Љубостињу“, *Гласник САН I*, 1–2 (1949): 220–227.
- RADUNOVIĆ 1998: RADUNOVIĆ, Veljko. *Ta erga tou Agiou Grēgoriou Palama stē serbikē grammateia tou 14ou aiōna*, diatribē pou upoblēthēke sto Tmēma Theologías tēs Theologikēs Scholēs tou A.P.Th, Theologikē Scholē tou Aristoteleiou Panepistēmiou Thessalonikēs, Thessalonikē 1998. [orig.] Рантоуноβιτς, Βέλκο. *Τα ἔργα του Αγίου Γρηγορίου Παλαμά στη серβική γραμματεία του 14^{ου} αιώνα*, διατριβή που υποβλήθηκε στο Τμήμα Θεολογίας της Θεολογικῆς Σχολῆς του Α.Π.Θ, Θεολογική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1998.
- RANKOVIĆ 2013: RANKOVIĆ, Zoran. „Književna dela sv. Grigorija Palame u srpskoslovenskoj rukopisnoj tradiciji“, u: KNEŽEVIĆ, Mikonja (prir.). *Ousia, hypostasis, energiea. Aspekti misli Grigorija Palame*, Beograd: Institut za teološka istraživanja 2013, 501–508. [orig.] РАНКОВИЋ, Зоран. „Књижевна дела св. Григорија Паламе у српскословенској рукописној традицији“, у: КНЕЖЕВИЋ, Микоња (прир.). *Οὐσία, ὑπόστασις, ἐνέργεια. Αспекти мисли Григорија Паламе*, Београд: Институт за теолошка истраживања 2013, 501–508.
- SINKEVIĆ 2002: SINKEWICZ, Robert. “Gregory Palamas. II. Works. V. Bibliography”, у: CONTICELLO, C. G. CONTICELLO, V. (éd.). *La théologie Byzantine et sa tradition, II (XIIIe–XIXe s.)*, sous la direction de Corpus Christianorum. Centre d’études des religions du livre, Turnhout: Brepols 2002 138–155, 173–188.

- SKARPA 2012: SKARPA, Marco. *Gregorio Palamas Slavo. La tradizione manoscritta delle opere. Recensione dei codici*, Milano: Edizioni Biblion 2012.
- SKARPA 2014: SKARPA, Marko. «Slavjanskij perevod tvorenija Nila Kavasily: novy vzgljad na podlinnik», u: *Afon i slavjanskij mir. Sbornik 1 Materialy mezhdunarodnoj nauchnoj konferencii, posvjashhennoj 1000-letiju prisutstvija russskih na Svjatoj Gore, Belgrad, 16–18 maja 2013. g.*, Svjataja Gora Afon: Izdanie Russkogo Svjato-Panteleimonova monastyrja na Afone 2014, 256–261. [orig.] СКАРПА, Марко. «Славянский перевод творения Нила Кавасилы: новый взгляд на подлинник», у: *Афон и славянский мир. Сборник 1 Материалы международной научной конференции, посвященной 1000-летию присутствия русских на Святой Горе*, Белград, 16–18 мая 2013. г., Святая Гора Афон: Издание Русского Свято-Пантелеимонова монастыря на Афоне 2014, 256–261.
- STANKOVIĆ 2003: STANKOVIĆ, Radoman. *Rukopisne knjige manastira Svete Trojice kod Pljevalja. Vodeni znaci i datiranje*, Narodna biblioteka Srbije. Opis južnoslovenskih ćirilskih rukopisa. Tom VI, Narodna biblioteka Srbije, Beograd 2003. [orig.] СТАНКОВИЋ, Радоман. *Рукописне књиге манастира Свете Тројице код Пљеваља. Водени знаци и датирање*, Народна библиотека Србије. Опис јужнословенских ћирилских рукописа. Том VI, Народна библиотека Србије, Београд 2003.
- VUKIĆEVIĆ 1901: VUKIĆEVIĆ, Mil. M. „Iz starih Srbulja“, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini* XIII, 2–3 (1901): str. 289–349. [orig.] ВУКИЋЕВИЋ, Мил. М. „Из старих Србуља“, *Гласник Земалског музеја у Босни и Херцеговини* XIII, 2–3 (1901): стр. 289–349.
- ŽUNJIĆ 2013: ŽUNJIĆ, Slobodan. „Protivlatinske i isihastičke rasprave u srednjovekovnoj srpskoj filozofiji“, u: KNEŽEVIĆ, Mikonja (prir.). *Ousia, hypostasis, energeia. Aspekti misli Grigorija Palame*, Beograd: Institut za teološka istraživanja 2013, 524–571. [orig.] ЖУЊИЋ, Слободан. „Противлатинске и исихастичке расправе у средњовековној српској филозофији“, у: КНЕЖЕВИЋ, Микоња (прир.). *Οὐσία, ὑπόστασις, ἐνέργεια. Аспекти мисли Григорија Паламе*, Београд: Институт за теолошка истраживања 2013, 524–571.

Извори

- ANTON 1924–1930: ANTON, Michel. *Humbert und Kerullarios*, I–II, Quellen und Forschungen aus dem Gebiet der Geschichte 21, 23, Paderborn: F. Schöningh 1924–1930.
- DEMETRAKOPULOS 1866: DĒMĒTROKOPOULOU, A. K. (ed.). *Ekklēsiastikē bibliothēkē, emperiekhousa Hellēnōn theologōn syngrammata, ek kheirographōn tēs en Moskha bibliothēkēs nyn prōton ekdidomena*

- hypo arkhimandritou Andronikou K. Dēmētrokopoulou, τόμος Α΄, en Leipsias: typois Othōnos Bigandou 1866. [orig.] *Ἐκκλησιαστικὴ βιβλιοθήκη*, ἐμπεριέχουσα Ἑλλήνων θεολόγων συγγράμματα, ἐκ χειρογράφων τῆς ἐν Μόσχᾳ βιβλιοθήκης νῦν πρῶτον ἐκδιδόμενα ὑπὸ ἀρχιμανδρίτου Ἀνδρονίκου Κ. Δημητροκοπούλου, τόμος Α΄, ἐν Λειψιάς: τύποις Ὅθωνος Βιγάνδου 1866.
- DE PLAS 1955: DES PLACES, Édouard (ed.). *Diadoque de Photicé, Œuvres spirituelles*. Introduction, texte critique, traduction et notes de Édouard des Places, Paris: Les Éditions du Cerf 1955.
- DUNAEV 2009: DUNAEV, A. G. (ed.). Svjatitel' Grigorij Palama, Arhiepiskop Fessalonikijskij, *Polemika s Akindinom*, izdanie podgotovil A. G. Dunaev, Svjataja gora Afon: Izdanie pustyni Novaja Fivaida Afonskogo Russkogo Panteleimonova monastyrja 2009. [orig.] Святитель Григорий Палама, Архиепископ Фессалоникийский, *Пolemika с Акиндином*, издание подготовил А. Г. Дунаев, Святая гора Афон: Издание пустыни Новая Фиваида Афонского Русского Пантелеимонова монастыря 2009.
- HAJL, RITER 1990: HEIL, Günter. RITTER, Adolf Martin (ed.). *Corpus Dionysiacum II. De Coelesti Hierarchia, De Ecclesiastica Hierarchia, De Mystica Theologia, Epistulae*. Herausgegeben von Günter Heil und Adolf Martin Ritter, Patristische Texte und Studien 26, Berlin: Walter de Gruyter 1990.
- HRESTU 1962: CHRĒSTOU, Panagyotēs (ed.). Grēgoriou tou Palama Syngammata. Ekdidontai epimeleia P. K. Chrēstou. Tomos 1. Logoi apodeiktikoi. Antepigraphai. Epistolai pros Barlaam kai Akindynon. Hyper hēsychazontōn. Ekdidoun B. Bobrinsky, P. Papaueangelou, I. Meyendorff, P. Chrēstou, Thessalonikē: Kyromanos 1962, ²1988. [orig.] Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ Συγγράμματα. Ἐκδίδονται ἐπιμελεῖα Π. Κ. Χρήστου. Τόμος Α΄. Λόγοι ἀποδεικτικοί. Ἀντεπιγραφαί. Ἐπιστολαὶ πρὸς Βαρλαάμ καὶ Ἀκίνδυνον. Ὑπὲρ ἡσυχάζοντων. Ἐκδίδουν Β. Βοβρῖνσκι, Π. Παπαεωαγγέλου, Ι. Μειενδอร์φ, Π. Χρήστου, Θεσσαλονίκη: Κυρομάνος 1962, ²1988,
- HRESTU 1966: CHRĒSTOU, Panagyotēs (ed.). Grēgoriou tou Palama Syngammata. Ekdidontai epimeleia P. K. Chrēstou. Tomos 2. Pragmateiai kai epistolai grapheisai kata ta etē 1340–1346. Prologizei P. Chrēstou. Ekdidoun G. Mantzaridēs, N. Matsoukas, B. Pseutonkas, Thessalonikē: Kyromanos 1966, ²1994. [orig.] Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ Συγγράμματα. Ἐκδίδονται ἐπιμελεῖα Π. Κ. Χρήστου. Τόμος Β΄. Πραγματεῖαι καὶ ἐπιστολαὶ γραφεῖσαι κατὰ τὰ ἔτη 1340–1346. Προλογίζει Π. Χρήστου. Ἐκδίδουν Γ. Μαντζαρίδης, Ν. Ματσούκας, Β. Ψευτογκᾶς, Θεσσαλονίκη: Κυρομάνος 1966, ²1994.
- HRESTU 1970: CHRĒSTOU, Panagyotēs (ed.). Grēgoriou tou Palama Syngammata. Ekdidontai epimeleia P. K. Chrēstou. Tomos 3. Antirrhētikoi pros Akindynon. Prologizei P. Chrēstou. Ekdidoun L. Kontogiannēs. B. Phanourgakēs, Thessalonikē: Kyromanos 1970. [orig.] Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ Συγγράμματα. Ἐκδίδονται ἐπιμελεῖα Π. Κ. Χρήστου. Τόμος Γ΄. Ἀντιρρητικοὶ πρὸς Ἀκίνδυνον. Προλογίζει Π. Χρήστου. Ἐκδίδουν Λ. Κοντογιάννης, Β. Φανουργάκης, Θεσσαλονίκη: Κυρομάνος 1970.

- KOLBABA 1995: KOLBABA, Tia. “Barlaam the Calabrian. Three Treatises on Papal Primacy, Introduction, Edition, and Translation”, *Revue des études byzantines* 53 (1995): str. 41–115.
- PAVLOV 1878: *Kriticheskie opyti po istorii drevnĳsšej greko-russkoj polemiki protiv Latinjan*, S.-Peterburg: Tipografija Imperatorskoj Akademii nauk’ 1878. [orig.] ПΑΒΛΟΒ, Α. *Κριτικεςκιε οπυτι πο ιστοριυ δρεβνĳŷυειυ greko-ρυσσκου πολεμικυ προτιυ Λατινιανĳ, С.-Πετερбургĳ: Типογραφĳя Императорскоу Академиѳ науκĳ 1878.*
- PHILOKALIA 1782: *Philokalia tōn hierōn nēptikōn syneranistheisa para tōn hagiōn kai theophorōn paterōn hēmōn, en hē dia tēs kata tēn praxin kai theōrian ēthikēs philosophias ho nous kathairetai, phōtizetai kai teleioutai*. Epimeleia, men hoti pleistē, diorthōtheisa nyn de prōton typois ekdotheisa dia dapanēs tou timiōtatu, kai theosebestatu kyriou Iōannou Maurogordatu eis koinēn tōn orthodoxōn ōpheleian Para Antōniō tō Bortoli. Con licenza de’ superiori, e privilegio, arspb’. Enetiēsiv 1782. [orig.] *Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν νηπτικῶν συνεργανισθεῖσα παρὰ τῶν ἀγίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν, ἐν ἧ΄ διὰ τῆς κατὰ τὴν πράξιν καὶ θεωρίαν ἠθικῆς φιλοσοφίας ὁ νοῦς καθαίρεται, φωτίζεται καὶ τελειοῦται*. Ἐπιμελεία, μὲν ὅτι πλείστη, διορθωθεῖσα νῦν δὲ πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα διὰ δαπάνης τοῦ τιμωτάτου, καὶ θεοσεβεστάτου κυρίου Ἰωάννου Μαυρογορδάτου εἰς κοινὴν τῶν ὀρθοδόξων ὠφέλειαν Παρὰ Ἀντωνίω τῷ Βορτόλι. Con licenza de’ superiori, e privilegio, αψπβ’. Ἐνετίησιν 1782.
- SAFRI, VESTERINK 1974: SAFFREY, Henri Dominique. WESTERINK, Leendert Gerrit (ed.). Proclus, *Théologie Platonicienne*, Livre II, édité par Henri Dominique Saffrey, Leendert Gerrit Westerink, Collection des Universites de France, Paris: Les Belles Lettres 1974.
- ŠOPEN 1855: SCHOPEN, Ludwig (ed.). *Nicephori Gregorae Byzantina Historia*, graece et latine, cum annotationibus Hier. Wolfii, Car. Ducangii, Io. Boivini et Cl. Capperonnerii, cura L. Schopeni, III, Impensis ed Weberi, Bonnae MDCCCLV.
- SINKEVIČ 1988: SINKEWICZ, Robert E. (ed.). *Saint Gregory Palamas. The One Hundred and Fifty Chapters*. A Critical Edition, Translation and Study by Robert E. Sinkewicz, Studies and Texts 83, Toronto: Pontifical Institute of Mediaeval Studies 1988.
- TOMOS AGAPES 1698: *Tomos agapēs kata Latinōn syllegeis kai tyotheis para Dositheou Patriarchou Hierosolymōn*. Epi tēs hēgemonias tou eusebestatu kai eklamprotatu authontos kai hēgemonos kyriou Iōannou Antiochou Kōnstantinou boeboda pasēs Moldoblachias. Etypōsamen ton paranta tomon en Giasiō tēs Moldoblachias, khalkotypia kai analōmasi tou hagiou taphou dia Dionysiou monachou, ontos diorthōtou tou logiōtatu didaskalou Hieremia tou Kakkabela. Ei de kai eisi sphalmata eis tina grammata ē lexeis, touto symbebēke dia to einai ton khalkographon heteroglōsson kai mē eidita Hellēnika grammata; kai loipon estō syngnōmē. En etei tō sōtēriō 1698 mēni Martiō. [orig.] *Τόμος ἀγάπης κατὰ Λατίνων συλλεγεῖς καὶ τυποθεῖς παρὰ Δοσιθέου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων*. Ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ

ἐκλαμπροτάτου αὐθέντος καὶ ἡγεμόνος κυρίου Ἰωάννου Ἀντιόχου Κωνσταντίνου βοεβόδα πᾶσης Μολδοβλαχίας. Ἐτυπώσαμεν τὸν παρόντα τόμον ἐν Γιασίῳ τῆς Μολδοβλαχίας, χαλκοτυπία καὶ ἀναλώμασι τοῦ ἁγίου τάφου διὰ Διονυσίου μοναχοῦ, ὄντος διορθωτοῦ τοῦ λογιωτάτου διδασκάλου Ἱερεμία τοῦ Κακκαβέλα. Εἰ δὲ καὶ εἰσὶ σφάλματα εἰς τινὰ γράμματα ἢ λέξεις, τοῦτο συμβέβηκε διὰ τὸ εἶναι τὸν χαλκογράφον ἑτερόγλωσσον καὶ μὴ εἰδότα Ἑλληνικὰ γράμματα: καὶ λοιπὸν ἔστω συγγνώμη. Ἐν ἔτει τῷ σωτηρίῳ αχλ'η' (1698) μηνὶ Μαρτίῳ.

VALTER 1899: WALTER, Carolus (ed.). Ioannis Philoponi, *Libellus de Paschate*, edidit et praefatione ornavit Carolus Walter, Lipsiae: Typis B. G. Teubneri MDCCCXCIX, 209–222.

VIL 1861: WILL, Cornelius (ed.). *Acta et Scripta quae de controversiis ecclesiae Graeca et Latinae saeculo undecimo composita extant ex probatissimis libris emendatora* edidit diversitatem lectionis enotavit annotationibus instruxit Dr. Cornelius Will, Lipsiae et Marpurgi: Sumptibus N. G. Elwertii bibliopolae academica MDCCCLXI.

Mikonja Knežević

PALAMAS'S EXPOSITION OF THE EXTRAORDINARY MULTITUDE OF THE IMPIETIES OF BARLAAM AND AKINDYNOS. SERBO-SLAVONIC TRANSLATION FROM THE CODEX 41 OF THE MONASTERY OF THE HOLY TRINITY OF PLJEVLJA

Summary: Gregory Palamas's work *Exposition of the Extraordinary Multitude of the Impieties of Barlaam and Akindynos* was written ca. 1344. In the course of polemics with his former pupil, Gregory Akindynos, Palamas conducted this short treatise, into which he enlisted 40 "haeresies" of his ideological opponents. Along with some other Palamas's works – such are *Apodictic Treatises on the Procession of the Holy Spirit*, *Contra Bekkos*, *On Divine Unity and Distinction*, *Confession of Faith*, *Exposition of Impities of Barlaam and Akindynos* – this short treatise was also translated into Serbian Church Slavonic language, most probably in the final quartal of the 14th century.

In this paper the Serbo-slavonic translation of Palamas's *Exposition* is given, along with the Greek original and its translation into Modern Serbian. The basic text is the fifth, until now unknown Serbo-slavonic transcription of the *Exposition*, which I discovered in *Codex 41* of the Monastery of the Holy Trinity of Pljevlja. Besides a short description of the *Codex 41*, in the introductory study I give some basic information with regard to the text and a short overview of its theological content.

Key words: Codex 41, Gregory Palamas, Gregory Akindynos, Serbo-slavonic translation, divine essence and energies.